

Denne fil er downloadet fra
Danmarks Tekniske Kulturarv
www.tekniskkulturarv.dk

Danmarks Tekniske Kulturarv drives af DTU Bibliotek og indeholder scannede bøger og fotografier fra bibliotekets historiske samling.

Rettigheder

Du kan læse mere om, hvordan du må bruge filen, på
www.tekniskkulturarv.dk/about

Er du i tvivl om brug af værker, bøger, fotografier og tekster fra siden, er du velkommen til at sende en mail til *tekniskkulturarv@dtu.dk*

X

S · W · B

100 Aar

1819~1919

A/S S.W. Bruuns Fabriker
Kolding

1919.

061.5(489) BrL
[1919]

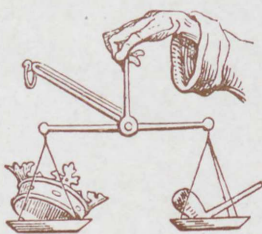
S. W. BRUUN^S FABRIKKER

GENNEM

HUNDREDE AAR

1819 — 1919

KOLDING

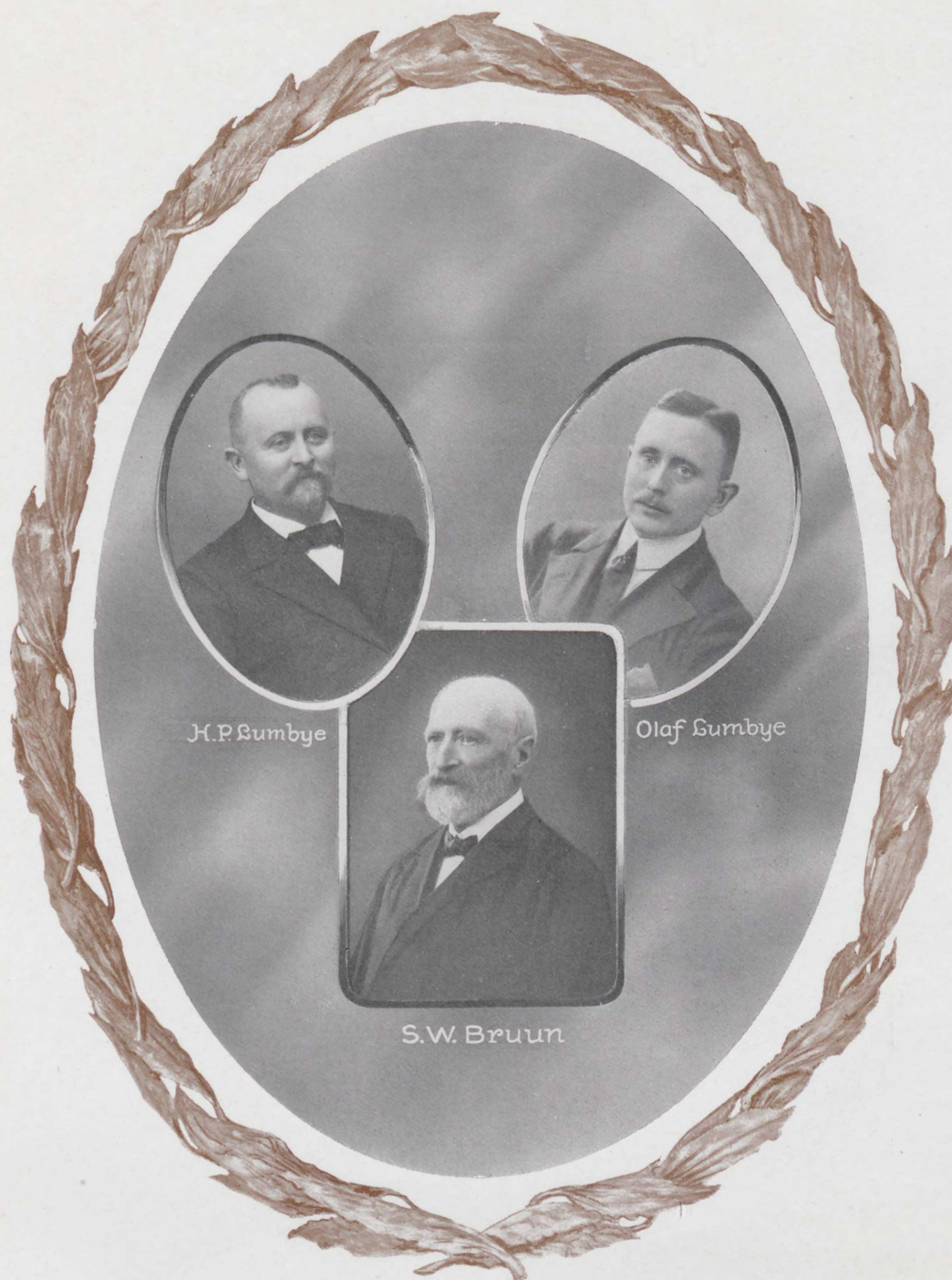
SWB

[1919]

UDARBEJDET VED P. ELIASSEN, KOLDING

TRYKT HOS FR. LUMBYE
KOLDING

H.P. Sumbye

Olaf Sumbye

S.W. Bruun

Et Hundredaarsjubilæum er en sjælden og smuk Mærkedag i en Forretnings Historie, ikke mindst naar det med Rette kan siges at Forretningen ikke blot staar i sin fulde Kraft og paa Højde med Tiden, men under store Udvidelser gaar ind i det næste Aarhundrede. — Dette er Tilfældet med Aktieselskabet S. W. Bruuns Fabriker, der den 23. December 1919 kan fejre sit Hundredaarsjubilæum.

Dette er den ydre Anledning til nærværende lille Værks Tilblivelse. Direktionen har ønsket at faa fæstnet Minderne om Firmaets Stiftere og Stiftelse i Bogform og samtidig i store ledende Linier faa nedtegnet de ydre Omrids af S. W. Bruuns Fabrikers hidtidige Virksomhed i Tekst og Billeder.

I taknemlig Paaskønnelse af den fra saa mange Sider udviste Tillid og Velvillie, der har været den sikre Støtte for vort Firmas Bestaaen og Fremgang gennem Aarene, tillader vi os herved at fremsende dette Festskrift, som vi haaber ikke vil være uden Interesse for vort Firmas Venner og Forretningsforbindelser.

DEN GAMLE TOBAKSFABRIK

KOLDING By havde hele det 18. Aarhundrede igennem haft Tobaksspindere, der med mere eller mindre Held havde drevet Forretning her i Byen. Der er tidligere i den af afdøde S. W. Bruun og P. Eliassen udsendte Bog »Tobakken i Danmark« gjort Rede for deres Navne og Skæbne. Endvidere var der omkring Aaret 1800 udstedt et Tobaksprivilegium til Terman Christian Wass i Laasbygade i Kolding, men Wass var Købmand og ikke Fagmand, og hans »Fabrik« fik ringe eller ingen Betydning. Fabrikationen standsede helt ved hans Død i 1814, og Byen var derefter i nogle Aar uden nogen Repræsentant for Tobaksindustrien. Derimod blomstrede denne baade i Fredericia (Bertel Bruun) og i Haderslev. Sidstnævnte Sted drev bl. a. Joh. G. Otzen sin Fabrik. Otzen, en Morbroder af den bekendte Patriot H. D. Kloppenborg i Københoved, havde i sin Fabrik en Lærling, Andreas Hansen Iversen, til hvem han i 1819 udstedte følgende Lærebrev (paa Tysk):

FR.
VI

Anden Classe
Til Expeditioner etc.
efter § 4.

Otte Rigsbankskilling

Betales med Halvdelen mere

1819

ANDREAS HANSEN IVERSEN.

Søn af herværende Borger Hans Iversen, har staaet i Lære hos mig fra Nytaar 1810 til Paaske 1816 ifølge vor Lære-Kontrakt. I denne Tid har bemeldte Andreas Hansen Iversen ganske særlig udmærket sig ved sin mønsterværdige Flid og sine for-

træffelige Anlæg og derved ganske fuldkommen lært og tilegnet sig enhver til Tobaksfabrikantens Fag hørende Kundskab og Færdighed. Hvad angaar hans moralske Livsvandel i hans Læreaar, da har denne ikke blot været udadlig, men endog mønsterværdig god.

Jeg kan derfor paa det mest fordelagtige anbefale denne bemeldte Andreas Hansen Iversen som et fortrinligt, flittigt, ordentligt og sædeligt Menneske og beder derfor ogsaa enhver om muligt og efter Ævne at bistaa ham med Raad og Daad.

Alt dette bekræfter jeg ved mit Navns Underskrift og hostrykte Segl.

Haderslev, den 20. April 1819.

Joh. G. Otzen.
(L. S.)

Med denne i saa usædvanligt hjærtelige Udtryk affattede Skrivelse og forsynet med en Døbeattest, udstedt af Præsten i Gammel Haderslev, der viste, at han var født den 12. Marts 1796, begav den 23-aarige Iversen sig til Kolding, hvor han sikkert har vidst, at der var Brug for en dygtig Tobaksfabrikant. Vandreaarene sprang han over, og Grunden maa sikkert søges deri, at han allerede havde bundet sin Skæbne til en 19-aarig Pige, som han gerne snarest vilde hjemføre som Brud. Ankomsten til Kolding lejede han Plads i et Hus i Adelgade hos Bendrejer Becker (Hus Nr. 137, 2. Fjording), og den 23. December 1819 løste han Borgerskab paa Kolding Raadstue. Det hedder derom i Kolding Raadstueprotokol:

»Fremstod Andreas Hansen Iversen og forelagde:

- a. En Døbe Attest udstedt af Præsten J. Boisen i Alt Hadersleben, som viser, at han er født 12. Marts 1796.
- b. Et Lærebrev udstedt af Tobaksfabriquer J. G. Otzen i Haderslev, som viser, at Comparenten har lært Tobaksspinder (Konsten) Professionen og er paategnet af Borgmesteren sammesteds.
- c. En Attest fra Stadshauptmand Wissing om, at Comparenten er ansat ved Byens Borgervæbnings Jægerkorps.

Paa Grund af disse fremlagte Documenter begjerede Comparenten, at ham af Magistraten maatte blive meddelt Borgerskab her i Byen at drive fornævnte hans lærte Profession. Da herinod intet fandtes at erindre, blev denne hans Begjering af Magistraten tilstaaet og ham meddelt Borgerskab i Kolding Kiøbstad som Tobaksfabriquer, hvorefter han for Raadstueretten efter befalet Omgang aflagde Borgered.

John Finsen.

Schouboe.

Der var netop ved den Tid stort Røre i Embedsstanden. Borgmester Westengaard var lige bleven suspenderet fra sit Embede og Finsen konstitueret i hans Sted. Raadmand Schoubo saavel som Westengaard blev 1820 dømt fra deres Embeder for visse Misligheder. Den konstituerede Borgmester, Finsen, en Islænding, har hin Lille Juleaften paa Kolding Raadstue ikke tilstrækkelig passet paa Lovens Bogstav om Tobaksfabrikanter, og den unge Iversen, der kom fra Hertugdømmet, hvor der gjaldt andre Regler, var ganske uvidende om, at han ikke saa nemt kunde komme til sit Levebrød i Kolding. Det skulde han dog snart faa at vide fra anden Side.

Iversen gav sig rolig til at aabne sit Tobaksspinderi i Adelgade og sælge sine Tobakker. Det synes straks at være gaaet ham godt. Medens man i Byens Skattemandtal til en Begyndelse opførte ham til 1 »Næringsskilling«, blev han Aaret efter forhøjet med $1\frac{1}{2}$ Skilling og skulde derefter svare efter $2\frac{1}{2}$ »Næringsskilling«. Næringsskillingerne var en Maalestok, hvorefter alle de kommunale Skatter paalignedes. $2\frac{1}{2}$ Næringsskilling er ikke saa lidt. Til Sammenligning kan tjene, at en bekendt Lærer i Byen kun stod for 2 Næringsskilling.

Hans Held maa hurtigt være rygtedes til København, og muligvis har hans Konkurrenter i Nabobyerne, der sikkert ved Besøg med deres Varer paa Markederne i Kolding har ærgret sig over ham, givet Rygtet Vinger, thi den 20. November 1820 skrev Oldermændene for Tobaksspinderlavet i København, V. Sigumfeldt, til det kongelige General-Toldkammer og Kommercekollegium og udbad sig Oplysning om »en Mand navnlig A. H. Iversen«, der drev Tobaksspinderi i Kolding. Han vilde gerne vide, om Iversen havde faaet Privilegium og om han derved var bleven berettiget til at drive Fabrikationen med eller uden Mester.

Kommercekollegiet konstaterede snart, at der var ikke givet noget Privilegium til nogen Iversen i Kolding og skrev til Amtmand Treschow i Vejle, der atter skrev til Kolding, hvor en ny Borgmester, Chr. Estrup, lige havde overtaget Embedet. Borgmesteren forklarede, hvorledes det var gaaet til under den forrige Magistrat og sendte en Genpart af Iversens smukke Lærebrev. Svaret gik videre til Kommercekollegiet, der igen skrev til Amtmanden, at Iversens Borgerskab ingen-

lunde fritog ham for at opfylde Forordningen af 14. Juni 1786 om Mesterstykke m. v., og gennem Estrup sendtes Svaret til Iversen, der forlængst var afrejst til København for i en Fart at gøre Mesterstykke.

A. H. Iversens gamle Mærke paa Tobakkarduserne
Nederst det autoriserede Stempel

Dette er gaaet glat og blev »befundet antageligt« den 26. Januar 1821. Den selvsamme Dag indgav Iversen paa behørig stempet Papir sin underdanige Ansøgning om at maatte forundes Privilegium til at drive Tobaksfabrikation. Han var nu Mester i Lavet, og intet Lovbud stod i Vejen for hans Ansøgning, der ogsaa er udstedt uden Forhaling.

Hele denne Sag, der her omtales saa udførligt, fordi den baade karakteriserer Tiden og Manden, det drejede sig om, er Skyld i, at man endnu er i Besiddelse af alle Iversens Papirer gennem Afskrifterne i Rigsarkivet. Iversens Privilegium, der ved Modtagelsen kostede ham 17 Rigsbankdalers Sølvmonnt, fik derefter følgende Ordlyd:

PRIVILEGIUM FOR TOBAKSSPINDERMESTER

A. H. IVERSEN

TIL AT ENTREPRENERE EN TOBAKSFABRIK
I KIØBSTADEN COLDING

Vi Frederik den Siette etc.

Gjøre vitterligt: at eftersom Tobaksspindermester Andreas Hansen Iversen allerunderdanigst haver ansøgt om Privilegium til at anlægge og drive en Tobaksfabrik i Kiøbstaden Colding, saa ville Vi i Overensstemmelse med de i Forordningen af 14. Juni 1786 bestemte Vilkaar herved allernaadigst bevilge:

- 1, at benævnte A. H. Iversen maa i Colding anlægge og drive en Tobaksfabrik og for egen Regning lade spinde og karve alle Slags Røgtobakker i Ruller, Karduser eller anderledes apteret og forarbejdet, saa og fabrikere og tillave alle Sorter Snuus

Tobakker, det være sig ved Rivning, Skjæring, Maling eller anden Tilberedning, samt dertil købe eller lade forskrive de behøvende Blade, baade fra inden- og udenlandske Steder, hvorhos han, indtil videre, maa være fritagen for den ved Forordningen af 14. Juni 1786 paabudne Plantning eller Indkiøb fra Plantagen i Fredericia.

2. at han maa sælge og falholde ei alene hans egne fabrikerede Røg- og Snuus-Tobakker, men og andre fremmede Tobakker, som ere tilladte at indføres, dog at disse sidste findes forsynede med behørig Toldstempel, samt at de første paa accorderet Maade altid ere mærkede og stemplede med det af ham valgte og af Vort General-Toldkammer og Commerce-Collegium approberede Fabrik-Mærke og Stempel, som uden Collegii nærmere Approbation ikke maa forandres, bestaaende af Entrepreneurs og Byens fulde Navn, efter det herpaa vedhæftede Aftryk, og at han iøvrigt nøie retter sig efter hvad der om Tobaks-Fabrikationen og Handelen dermed er eller herefter maatte blive anordnet samt i alle Maader holder sig efterrettelig saavel de almindelige Toldanordninger som de specielle Ind- og Udførselsforbud, der nu for Tiden ere eller herefter maatte vorde givne. Iøvrigt etc.

Givet i Vor kongl. Residence Stad Kiøbenhavn den 3. Febr. 1821.

Under vort kongl. Segl.

(L. S.)

Efter Hans Majestæts allerh. Befaling.

Sehestedt.

Oldenburg.

Stoud.

Schleyer.

Kirstein.

Bech.

Fra nu af kunde ingen Konkurrenter komme Iversen til Livs. Alerede 1822 flyttede han ned i Helligkorsgade i eligeret Borger Mads Petersen Lunds Ejendom (Hus Nr. 198 b, 3. Fjerdings), som han købte. Skødet blev dog først tinglæst 1824. Straks efter Overtagelsen af sin Ejendom rykkede han godt op i Skat, nemlig til ialt $11\frac{3}{4}$ Skilling. I 1821 var han bleven gift med Lucie Charlotte, født Kayrød (f. 1800). Familien voksede efterhaanden med tre Børn.

Iversen var en flittig og sparsommelig Mand, og med opadgaaende Tider og uden Konkurrence paa Pladsen, gik Forretningen godt. Der haves ingen Billeder af Huset i dets ældste Skikkelse, men gamle Folk har skildret det saa nøje, at afdøde Arkitekt S. Theisen kunde tegne det saaledes som det laa med den gamle Bindingsværks Facade.

I ældre Tid var selve den gamle Fabrik ovenpaa til Gaden, saa Sven- den kunde lade en Papirslap dale ned paa Gaden til Kæresten i Nabo- huset, naar han saa hende vandre forbi. Senere var Skærebordene op- stillede i Sidebygningen, og her stod ogsaa den mægtige Slibesten til Tobaksknivene. Al Tobaksskæring foregik jo dengang med Haanden.

Kun 36 Aar gammel afgik A. H. Iversen ved Døden (1832), men hans Enke fortsatte Tobaksspinderi og Forretning. Den sidste passedes i adskillige Aar af Iversens gamle Moder, der stiltfærdigt udleverede de

forskellige Røgtobakker, Skraa og Snus, Forretningen førte. Snus brugtes dengang almin- deligt af alle Samfundsklasser, der hentede den i Flasker eller i Papirposer. Fra Landet kom Bønderne ofte med Sække for at købe Tobak — man troede paa den Maade at spare Papi- rets Vægt, thi skønt Prisen paa Tobak var lav, var det, der var sparet, jo fortjent. Der of- redes iøvrigt ikke meget paa Indpakning. Afdøde Skomager Peter Møller i Helligkorsgade har i sin Tid foræret Firmaet S. W. Bruun det Stykke Ma-

A. H. Iversens gamle Hus paa Helligkorsgade.

kulatur, hvori Tobakken var indpakket. Det var et Eksempplar af Kong Frederik VI.s rørende Farvel til Norge, dateret Middelfart, 18. Januar 1814. Midt paa er der, som kan ses paa Billedet, skrevet »4 Sk. Portorico«. De fire Skilling var jo Lybskskilling, altsaa i vore Penge ca. 25 Øre. Den »Tobakskardus« blev skaaret op og gemt omhyggeligt af Skomageren.

Fra 1830erne er opbevaret en Regnskabsbog, hvoraf skal opgives et Par Tal. 1838, 6. Oktober fik Forretningen fra Firmaet Sengstack & Co. i Bremen 12 Fade Tobak, nemlig 6 Fade Maryland = Netto 4156 Pd. à $6\frac{1}{8}$ Sk. = (Courant Mark) 1993 Mark 8 Sk. og 6 Fade

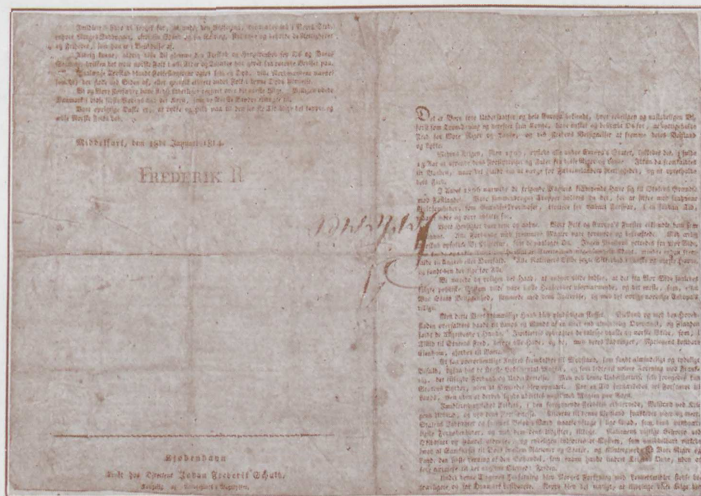
SVB

Virginia = Netto 7505 Pd. à 4 $\frac{1}{4}$ Skill. = 1591 Mark. Med Stadthauptmand Borchs »De tvende Brødre« kom 1840 fra Riga et stort Parti Tobak i Maatter, andre Sorter kom over Land, Brazil fra P.C. Sølling i Haderslev, og pr. Vogn fra Ribe (Christ. Giørtz) Portorico: og »Serubs« Tobak, sejlet til Ribe fra Hamborg. Andre Forbindelser i Bremen var Migault & Ruyter, Haur & Kobeke, Warneken & Sohn og Gravens & Comp.

Iversens Enke sad i jævn Velstand. Cigarer, der begyndte at blive almindelige i Kolding, lavedes ikke i hendes Fabrik, men der var god Afsætning paa alle de andre Sorter Tobak. Enkens ældste Søn, Johan Georg Iversen, der var født 1822 og lærte Tobaksspinderprofessionen hos N. B. Kjær i Aalborg, hvor han udskreves som Svend 1843,

ledede fra den Tid Fabrikationen, men hans Moder vedblev at staa for Styret lige til Forretningen efter den anden slesvigske Krig blev solgt til Firmaet M. Hansen jun. i Haderslev. Dette Salg vakte stærkt Røre, thi Indehaveren af Haderslevfirmaet, H. C. Hansen, var en bekendt Slesvigholstener, hvorfor Salget paataktes meget skarpt i »Koldingposten« og »Kolding Avis«.

Hansen fik først en Bestyrer ved Navn Deichmann, der ikke var Fagmand og derfor snart maatte fratræde, men derefter ansattes i Maj 1865 Tobaksbindersvend Søren Wedege Bruun, en dygtig Mand, der betegnede det første store Fremskridt i den gamle Fabriks Historie.

Frederik den VI.s Farvel til Norge, benyttet som Tobakskardus i den gamle Fabrik, omhyggelig gemt af Køberen, en historisk interesseret Haandværker, og senere skænket Aktieselskabet

S. W. BRUUN

DA afdøde Fabrikant S. W. Bruun selv i den tidligere omtalte Bog »Tobakken i Danmark« har givet en Skildring af sit Levnedsløb, kan vi her nøjes med kortelig at omtale, hvad der vedrører hans Forhold til Fabriken. Han var altsaa i Maj 1865 ansat som Bestyrer, og paa Grund af Ejerens politiske Sindelag havde han i Begyndelsen en haard Kamp. Koldingbladenes Artikler om Firmaet i Haderslev aftryktes af Bladene rundt omkring, og mange Kunder vendte sig bort. selv begav sig ud paa Afsætning, mødte som »M. Hansen Søn & Co.« Firma han 26. September skab i Byen, fik han stahøre. Konkurrenterne besog kun lidet hjalp det, at han selv var dansk, en egnen, og at han efter Udsigt til at købe Forstiske Forhold kom S. W. var Tobaksmangel i Landanske Tobaksfabrikanter var ikke fulgt med Tiden, havde ikke tidsvarende Maskiner eller indgaaende Kendskab til Fagets Fremskridt, medens S. W. Bruun lige kom hjem fra en lærerig Rejse i Tyskland og Svejts, hvor han — det kan hans efterladte Dagbog bevidne — havde brugt sine Øjne godt samtidig med at han havde sat sig grundigt ind i Cigarbranchen. Han gjorde udmærkede Forretninger, men fik dog i Efteraaret 1866 Firmanavnet forandret til »M. Hansens Søns Efterføl-

S. W. Bruun 1865

Naar S. W. Bruun, der Rejse for at agitere for Repræsentant for Firmaet i Kolding, under hvilket 1865 havde løst Borgerdig disse Bladartikler at nyttede dem ogsaa flittigt, S. W. Bruun svarede, at Præstesøn fra Randersnogle Aars Forløb havde retningen. Men rent prakt Bruun til Hjælp: Der det, og de fleste andre

SMB

ger«. Han optraadte nu som Ejer af Firmaet. Alligevel var Folk mis-
troiske. Dette viste sig paa en komisk Maade med Hensyn til hans

Kolding Byvaaben]

Fabriksmærke. Han havde hertil valgt Kold-
ding Bys Vaaben, en Ørn paa en Bakke-
top, men Folk troede, at det var en tysk
Ørn og smed Karduserne tilbage paa Disken
med de Ord: »Det Ørnetobak vil vi ikke

Nuv. Fabrik-Mærke

ha'!« Derfor maatte han snarest forandre
Fabriksmærket til Kolding Slotsruin, og under dette fortrinlige
Mærke gaar Fabriken frem den Dag i Dag med Kæmpeskridt.

Da Enkefru Iversen solgte Forretningen til Hansen, flyttede hun
med sin Søn Johan Georg Iversen og hans Familie til Losbygade, hvor
hun fortsatte Salget af Fabrikens Varer (nu Warlich). Butikshandelen
tog hun paa den Maade med sig, men S. W. Bruun fik efterhaanden
selv oparbejdet en lokal Kundekreds, væsentlig fra de 8 Sogne, der
kom til Danmark fra Haderslev Amt og som havde været vant til hidtil
at handle i Haderslev. Værre var det med Fabrikationen. Iversens Folk
blev under Bruun, saaledes J. Madsen (senere Økonom paa Kolding
Forsørgelsesanstalt), der havde været J. G. Iversens højre Haand, men
med samme Troskab sluttede sig til S. W. Bruun. Men da Iversens
ikke havde lavet Cigarer, maatte S. W. Bruun oplære en fast Arbejder-
stab i denne vigtige Gren af Fabrikationen. Det lykkedes, og med
disse trofaste Arbejdere skabtes en fortrinlig Basis for den fremtidige
Fabriksvirksomhed.

Den 1. Januar 1872 er en Mærkedag i Fabrikens Historie, idet
S. W. Bruun da overtog Fabriken for egen Regning og ganske løste
Forbindelsen med Firmaet i Haderslev. Hans Arbejdere glædede sig
med ham og havde denne Dag pyntet hans Kontor med Grønt og
Dannebrogssflag samtidig med, at de overrakte ham to blomsterfyldte
Porcellænsvaser med en passende Indskrift paa en Sølvplade: »Til
Erindring om den 1. Januar 1872«. Ogsaa i Dagspressen fejredes Over-
tagelsen. Et stort Held for S. W. Bruun var den Omstændighed, at
denne bundhæderlige Forretningsmand nød ubegrænset Tillid og Støtte
fra de store Firmaer i Bremen og endvidere, at samtlige Tobaksfabri-
kanter efter fælles Overenskomst i Aarhus i November 1871 forhøjede

de hidtil altfor lave Priser paa Fabrikata og traf Overenskomst om Rabatforholdene, betinget af en bestemt Kredittid.

Skridt for Skridt gik det fremad for Firmaet S. W. Bruun, skønt de hidtilværende aldrende Indehavere af Konkurrencefirmaerne nu overalt var afløst af unge Mænd og skønt en Del af S. W. Bruuns Kræfter ogsaa beslaglagdes paa anden Maade (fra 1873 Byraadsmedlem i 24 Aar, Bestyrelsesmedlem i Industriforeningen i 18 Aar, Hovedmand i »Kolding Arbejderforening«, der virkede navnlig som Byggeforening og Sygekasse, og meget mere). Ogsaa indenfor selve Tobaksindustrien opnaaede han de vigtigste Poster, hvilket atter førte til, at han maatte foretage mange Rejser og forhandle med Fagforeningerne. Men Fabriken voksede stadig, hvilket ogsaa klart fremgaar af S. W. Bruuns Statusbog, der den 1. Januar 1872 ballancerede med 80,314 Rdl., viste 1. Januar 1875 en Ballance af 116,457 Rdl., og da Kronemønten begyndte fra 1876 viste Status 295,889 Kr. 10 Aar efter viste Status 418,839 Kr., men Nettoudbyttet var netop det Aar kun ringe, grundet paa Tab ved ikke mindre end 50 Fallitboer. 1. Januar 1896 ballancerede Regnskabet med 514,792 Kr., og Udbyttet af Fabrikens Drift var da tredoblet siden 1872.

Forskellige Udvidelser var efterhaanden blevet nødvendige. Først købtes Baggrunden til Nabobygningen, og der skabtes Plads til en Fabriksudvidelse 1885. Aaret efter ombyggedes Façaden til Beboelse, Kontorer og Butiksudsalg, og hertil var Naboejendommens Forhus købt. I 1890 afsluttedes Købet af en litografisk Anstalt i Kolding, hvorved han haabede at faa sine Tryksager og sit Papir billigere. Dette Køb, der gav Anledning til følgende muntre Strofer i Marcus' Jubilæumsvise fra 1897:

»Før han rullede kun Blade
nu han trykker dem saagar, . . .

bragte ingen Gevinst, nærmest vel begrundet paa en uheldig, upaalidelig Bestyrer, der benyttede sig af Bruuns Ukendskab til Virksomheden.

Den gamle Fabrikant, der var ugift og uden Arvinger, besluttede, da han gik i sit 60. Aar, at lade hele den store Virksomhed overgaa til et Aktieselskab.

AKTIESELSKABET S. W. BRUUNS FABRIKER

UDEN større Vanskelighed gled den store Virksomhed over paa et Aktieselskab med en Aktiekapital af 200,000 Kr. (Ejendommen i Helligkorsgade ansattes til 140,000 Kr., Tobaksfabrikens Maskiner og Inventar samt Butiks- og Kontorinventar til 25,000 Kr. og den litografiske Anstalts Maskiner, Inventar og øvrige Materiel til 35,000 Kr.) Varelageret overtoges for Raaprodukternes Vedkommende til Fakturapris med Tillæg af Told og Fragt og for de færdige og halvfærdige Varers Vedkommende til Kalkulationspris. Aktieselskabet holdt konstituerende Møde 22. Juni 1896. I Bestyrelsesraadet indtraadte Vinhandler C. Friis, Købmand C. J. Haas og Købmand P. Conradsen. Sidstnævnte valgtes til Formand og Fabrikant S. W. Bruun til administrerende Direktør. Aktierne blev udbudt gennem Kolding Laane- og Diskontokasse, Odense Privatbank, Aarhus Privatbank og Københavns Privatbank. Der optoges et Partialobligationslaan paa 150,000 Kr. Da Købmand Haas samme Aar afgik ved Døden, valgtes i hans Sted Købmand A. Jacobsen. Til Revisorer valgtes Justitsraad C. Nielsen og Købmand Anton Simonsen.

Som allerede antydet var Trykkeriet det nye Aktieselskabs Smertensbarn, som man snart maatte se at slippe af med. Bestyreren Hartmann fjærnedes fra sin Stilling i Januar 1898, og Aaret efter averteredes Trykkeriet til Salg. Efter Forslag af Fabrikant S. W. Bruun vedtoges det i et Bestyrelsesmøde den 2. December 1899 at søge en yngre, dygtig Fagmand, der kunde lede hele Virksomhedens økonomiske Drift, og Valget faldt paa Fabrikejer H. P. Lumbye af Helsingør, der fra 1. April 1900 ansattes som administrerende Direktør, medens Fabrikant S. W. Bruun fra samme Dato blev kontrollerende Direktør. Lumbye alene fik Prokura.

H. P. Lumbye, født 24. Februar 1862 i Nykøbing paa Mors, lærte som ung Tobaksfabrikationen i sin Fødeby og rejste derefter til Slesvig, hvor han uddannede sig videre i Haderslev og Husum. I 1887 overtog han Thalbitzers Tobaks- og Cigarfabrik i Helsingør, som han med stort Held moderniserede og omdannede til et virkelig rentabelt Foretagende (Helsingør Tobaksfabrik, H. P. Lumbye). I Helsingør var H. P. Lumbye Medlem af Byraadet og Formand for den i Aar jubilerende Handelsforening, ligesom han var Medlem af Bestyrelsen for de sjællandske Handelsforeningers Centralorganisation.

Det var saaledes ikke nogen uprøvet Mand, der kom til at lede den store Virksomhed i Kolding, og hans praktiske Sans og store Fagkundskab kom snart den gamle Bedrift i Kolding tilgode. Den første Forbedring, han indførte, og som han straks realiserede, var et stort

Chefskontoret.

Prikkerne paa dette Kort viser Firmaets udenlandske Forbindelser. — **Exporten**, som under Verdenskrigen lidt efter lidt standsede fuldstændig, skal nu atter oparbejdes. »Kolding Skraa« skal igen ligge paa Disken for Sømanden i Hamborgs St. Pauli og i Buenos Aires saavelsom for den danske Haandværkssvend i de svejsiske Byer. — **Importen** har i det sidste Aar, efter at Blokaden ophørte, været i fuld Gang, og de gamle kendte Sorter fra de tropiske Tobakslande ligger atter velforvarede paa Lagrene. Medens Krigen rasede og Tilførslerne endnu ikke var standsede, viste Firmaet det enestaaende Initiativ at hjemføre to hele Skibsladninger Tobak til Landet, noget, der saa vidt vides ikke tidligere har været vovet.

Interiør fra Kontorerne.

Varmtvandsanlæg i Forhuset samt Centralvarme i alle Fabrikens Lokaler. Paa alle Gulvene og Trapper blev lagt Linotol. Faa Aar efter anlagdes eget Elektricitetsværk, saa Fabrikerne selv producerede Elektricitet til Lys og Kraft. Hele Fabrikationen sattes rationelt i System fra Grunden, og Følgerne viste sig snart i Regnskabet, der Aar for Aar gik til den gode Side samtidig med at Fabrikernes Kundekreds udvidedes med Kæmpeskridt. I 1903 løstes Borgerskab i København. Det varede ikke længe, før der var Pladsmangel paa Fabrikens Grund. Direktør Lumbye fandt dog paa en midlertidig Udvej, idet i 1910-11 hele den store Gaardsplads blev udgravet og overdækket, saaledes at der under Gaardspladsen opstod et stort, aldeles fortrinligt Lagerrum, som ved den stadig stigende Omsætning i høj Grad tiltrængtes.

Den 17. September 1910 fejredes en lille Festlighed, der overværedes af Bestyrelsen med Direktion og Funktionærer, Borgmester Baller, Fabrikant I. A. Hansen og Kunstmaler Stilling. Der afsløredes et smukt og vellignende Oliemaleri forestillende Fabrikant S. W. Brun. Afsløringstalen holdtes af Direktør H. P. Lumbye, der udtalte: »Det

Hovedbogholderi

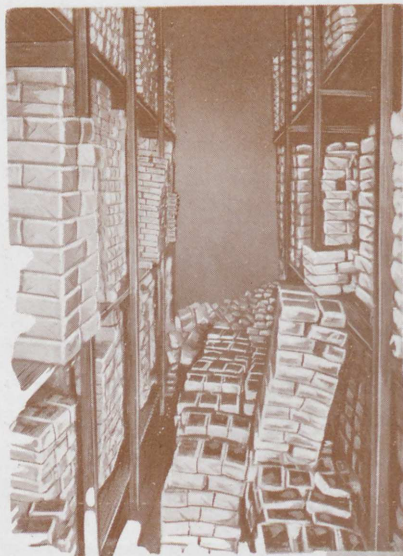
er i Aar 25 Aar siden, at Hr. Fabrikant S. W. Bruun bistaaet af Bygningsinspektør, Arkitekt O. P. Momme af København har bygget denne smukke, solide Bygning, som for en uoverskuelig Tid vil staa som et Minde om ham. Som Huset er varigt i en overskuelig Tid, vil dette Maleri, om ikke evigt, saa dog i en endnu længere Periode end Bygningen, være et varigt Minde om Hr. Fabrikant S. W. Bruun, og jeg overgiver det herved i Bestyrelsens Hænder med Ønsket om, at Maleriet for stedse maa værnes og forblive i Aktieselskabet S. W. Bruuns Chefskontor«.

Paa Bestyrelsens Vegne modtog Formanden, Købmand A. Jacobsen, med Tak Maleriet og lovede paa denne og senere Bestyrelsers Vegne at værne om det i Fremtiden.

Direktør Lumbye takkede derefter Maleriets Skaber, Kunstmaler

Kontant en gros Ekspeditionen

En af de mange Gange, hvor den færdige Røgtobak henligger klar til Forsendelse

Forhandlingsprotokollen, hvori Festligheden er omtalt og Bestyrelsens Løfte med Hensyn til Billedet er indført, er

undertegnet af samtlige Tilstedeværende. Højtideligheden sluttede med en festlig Sammenkomst paa »Hotel Kolding«.

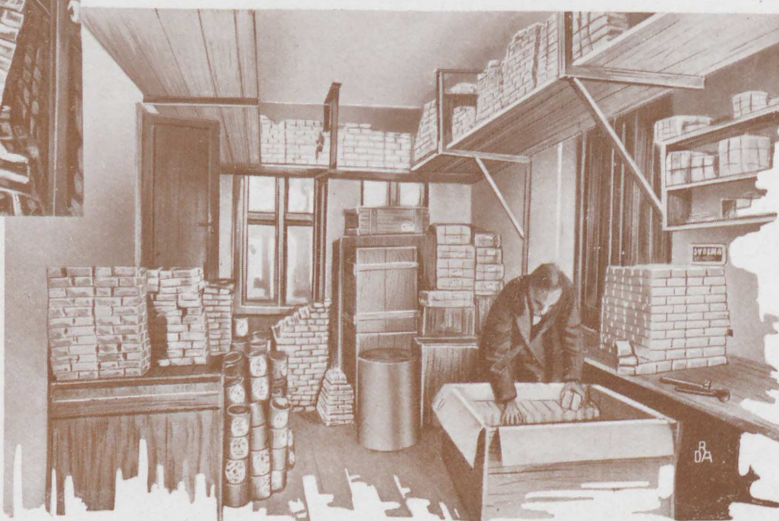
Aktieselskabet S. W. Bruuns Fabriker arbejdede sig i de følgende Aaringer støt og solidt frem, ledet af sin altid fremskuende Direktør, hvis praktiske Sans aldrig fornægtede sig, og det vilde her føre for vidt Skridt for Skridt at følge de Forbedringer, der efterhaanden indførtes.

Hans Søn, Olaf Lumbye, fik Prokura i Forretningen den 22. Februar 1913.

Olaf Lumbye, der er født 1889, lærte her i Kolding i Aktieselskabets Forretning og rejste 1906 til Tyskland, hvor han opholdt sig i to Aar,

Stilling, for den udmærkede Udførelse af Billedet og rettede samtidig en Tak til Borgmester Baller for Nærværelsen ved Afsløringen. Han bad Borgmesteren som Vidne at underskrive Protokollen om Bestyrelsens Løfte med Hensyn til Maleriets Bevarelse.

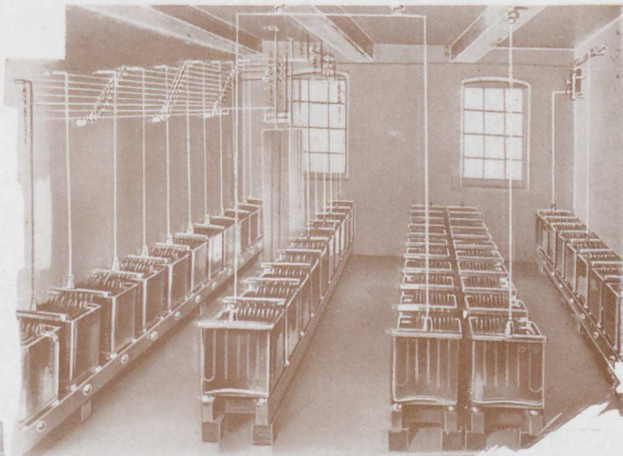
Fabrikant S. W. Bruun takkede bevæget for den smukke Hædersbevisning.

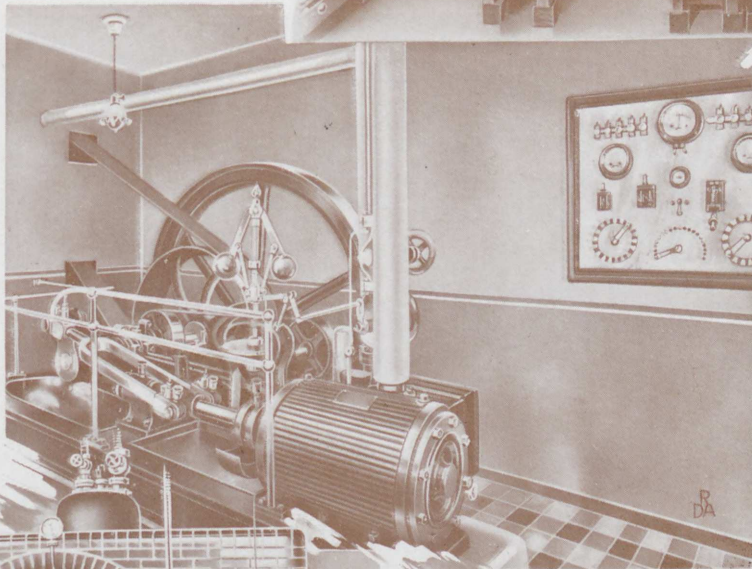
En Pakstue for Fragtgods

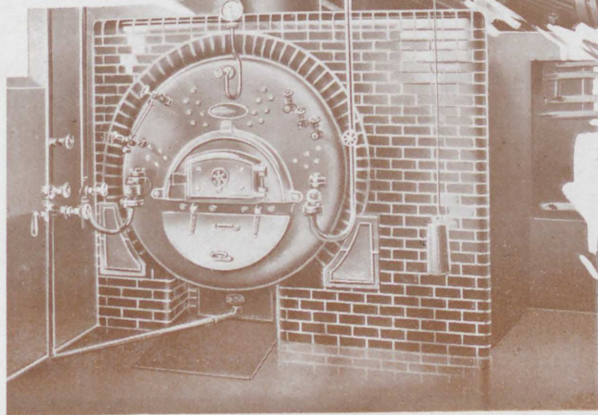
først et Aar paa en Cigarfabrik i Thyringen, senere et Aar ved et Cigaretiket-Trykkeri. I 1908 sluttede han Kontrakt med et Hamborger-firma om Oprettelse af en Cigarfabrik i St. Domingo paa Øen Haïti i Vestindien, hvor han opholdt sig i 3 Aar. Fabriken paa Haïti var meget stor — den havde egne Plan-tager og beskæftigede en Mængde Mennesker. Ophol-det i Vestindien var yderst lærerigt, og Olaf Lumbye

Dampmaskine
og
Kedelanlægget

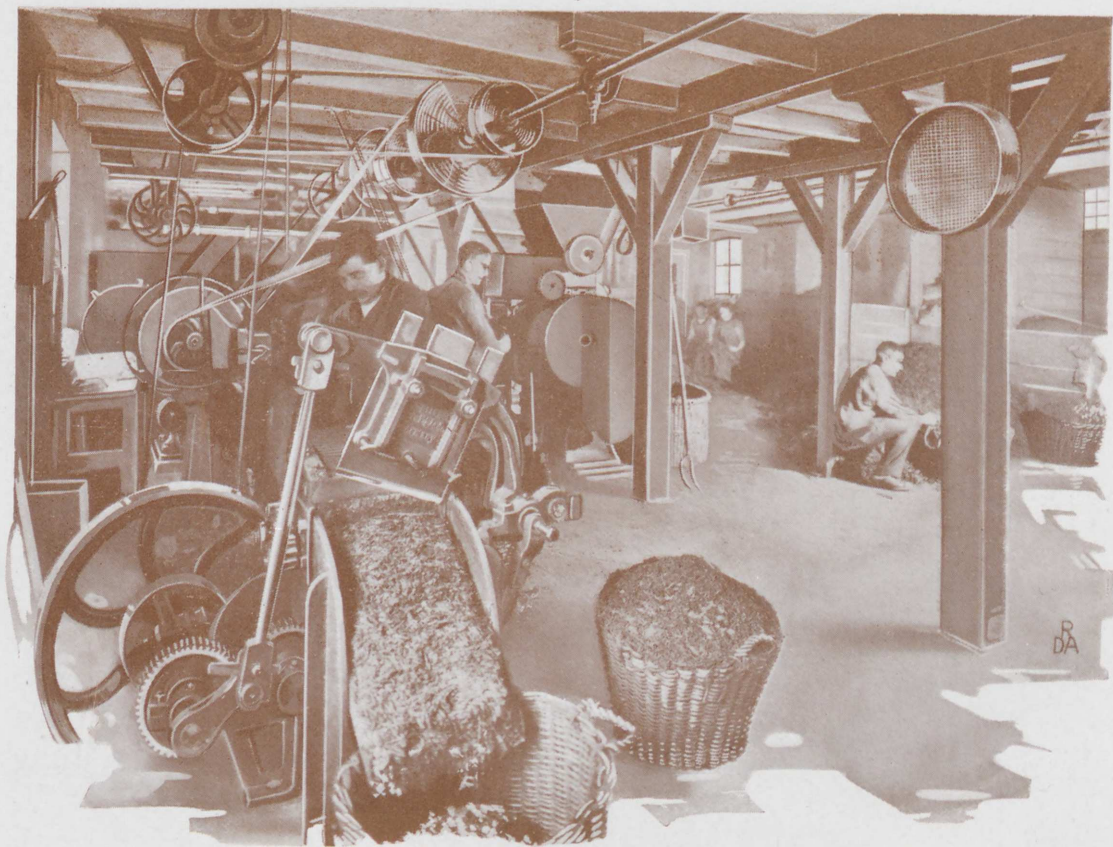
Akkumula-
tor-Batteri-
Anlægget,
hvorigennem
Fabriken for-
syner sig selv
med Lys og
Kraft

var saa heldig at nyde hurtigt Avancement, saa han allerede som 21-aarig ung Mand stod som Leder af Cigarfabrikationen med dertil hørende Trykkeri. Han rejste derefter et helt Aar omkring

for yderligere at studere sit Fag fra Grunden, gjorde kortere eller længere Ophold paa Portorico, Cuba og i forskellige Egne af Nordamerika, og endelig foretog han en Rejse til Portugal, Spanien, Nordafrika og Italien. Fyldt af stærke Indtryk og nye Impulser vendte han endelig hjem til Kolding, hvor han altsaa ansattes i Forretningen som specielt cigaruddannet Fagmand. Hans Kundskaber, indsamlede saa at sige i Alverdens Tobakslande, kom nu S. W. Bruuns Fabriker tilgode, og en rimelig Følge var betydelige Reforme her i Bedriften, specielt paa Cigarfabrikationens Omraade.

Med disse mange Erfaringer og den omfattende praktiske Uddannelse i Ryggen var Olaf Lumbye i Virkeligheden selvskrevet til at blive Direktør for Virksomheden og blev det fra 1. Januar 1919, da hans

Maskinhal, hvori befinder sig Skæremaskine, Valseværk, roterende Sigte, Slibestenene, Tobakstromle til Tørring og Afkøling af Røgtobak

Fader, Fabrikant H. P. Lumbye traadte tilbage som Direktør med Udgangen af Aaret 1918.

I Bestyrelsen skete der i Aarenes Løb følgende Forandringer: Da Købmand Haas døde 1896, valgtes, som allerede omtalt, i hans Sted Købmand A. Jacobsen, der sad i Bestyrelsen lige til 1917. Ved Vinhandler Friis' Død valgtes Th. Hald, der fungerede som Bestyrelsesmedlem til 1905, da han afløstes af Bankdirektør Høwinghoff Petersen, som efter 1918 afløstes af Bogtrykker Fr. Lumbye. Købmand P. Conradsen traadte paa Grund af Bortrejse ud af Bestyrelsen 1903 og erstattedes med Direktør L. Wirenfeldt, som atter i 1909 afløstes af Konsul Chr. Eff. Endelig indtraadte i 1917 H. P. Lumbye og Olaf Lumbye i Bestyrelsen i Stedet for Købmand A. Jacobsen og Konsul Chr. Eff.

Formand for Bestyrelsen var P. Conradsen til sin Bortrejse 1903 og derefter Købmand A. Jacobsen fra 1903 til 1917, da Direktør H. P. Lumbye blev Bestyrelsens Formand.

Lokale for banderolerede
Shagtobakker

Fabrikant S. W. Bruun afgik ved Døden den 28. Marts 1915, godt 78 Aar gammel, til det sidste plejet og passet paa

En Maskine til Pakning af Shagtobak

det trofasteste af sin Kusine, Frøken Mathilde Momme, som med aldrig svigtende Humør i ca. 15 Aar førte det store Hus for ham. S. W. Bruun, som forblev ugift, førte et aabent Hus og Frk. Momme var den elskværdigste Værtinde. Som en sidste Hædersbevisning udbad Aktieselskabet sig Tilladelse til at afholde hans Begravelse. Agtet og anset af alle dem, han under sin mangeaarige Virksomhed var kommen i Berøring med og — ikke mindst — elsket af sine Arbejdere, lød der stærke Lovord over ham ved hans Død. I et paafølgende Bestyrelsesmøde i Aktieselskabet S. W. Bruuns Fabriker udtalte Direktør H. P. Lumbye sig varmt anerkendende om det af den afdøde udrettede store grundlæggende Arbejde, paa hvis Resultater der stadig byggedes videre. Ikke blot derved, men ved hele sin Færd og varme Interesse for Selskabet efterlod han sig et uforgængeligt Minde hos Selskabets Arbejdere og Funktionærer. Den gamle Fabrikant stedtes til Hvile paa Kolding Kirkegaard.

Verdenskrigen, der blev en Prøvelse for saa mange af Landets Tobaksfabriker, som fik store Vanskeligheder og Standsninger, ramte ogsaa denne store Fabrik, der dog bestod Prøven med stor Ære. Paa Generalforsamlingen 1917 kunde Direktør H. P. Lumbye meddele, at Fabrikerne var rigeligt forsynede med Raatobak for et Aar, selv om enkelte i Slut-

Lokale for Fugtning af Tobak til Cigarer

ningen af 1916 gjorde Indkøb i oversøiske Lande grundet paa Krigens Vanskeligheder for Sejladsen skulde udeblive.

Det følgende Aar, 1918, meddelte Direktøren paa Generalforsamlingen 2. Febr., at Fabriken af Mangel paa Raatobak maatte standse Fabrikationen af Skraatobak, men var forsynet med Raatobak til Røgtobak og Cigarer for hele Aaret, naar Salget skete til gamle Kunder rationeret efter normalt Forbrug med en noget formindsket Levering. De i 1916 og 1917 i de forenede Stater indkøbte Tobakker kunde ikke faas hjem. Hollandske Kolonitobakker var der meget lidt af, og Priserne var saa abnormt høje, at Indkøb umuliggjordes derved, at det maatte anses for umuligt derved at faa en lønnende Fabrikation, thi Cigarpriserne vilde blive saa høje, at et stærkt formindsket Forbrug vilde vanskeliggøre Salget. De i 1917 til Cigarfabrikationen anvendte Tobakker var købte under forholdsvis gunstige Konjunkturer, men havde dog givet Tab, idet Cigarpriserne ikke forholdsvis var forhøjede. Man kunde have solgt Raatobakkerne med stor Fordel, men man valgte at fortsætte Fabrikationen for at holde Fabrikerne i Gang og bevare Kunderne.

I Januar 1918 maatte Cigarfabrikationen dog delvis standses. Dette skyldtes navnlig den i Efteraaret 1917 indførte Cigarstempelskat, der fordyrede Cigarerne betydeligt. Heldigvis fik Arbejderne Statsunder-

støttelse og ramtes derfor ikke slemt af den opstaaede Arbejdsløshed. — Da Fabrikationen af spunden Skraa ophørte i Foraaet 1918, lavedes der et Fabrikat af skaaret Tobak, som i den prekære Situation fandt villige Købere, saa meget mere som Konkurrenterne maatte ty til Surrogater.

Et Lokale til Stripning af Kentucky-Tobak til Skraa

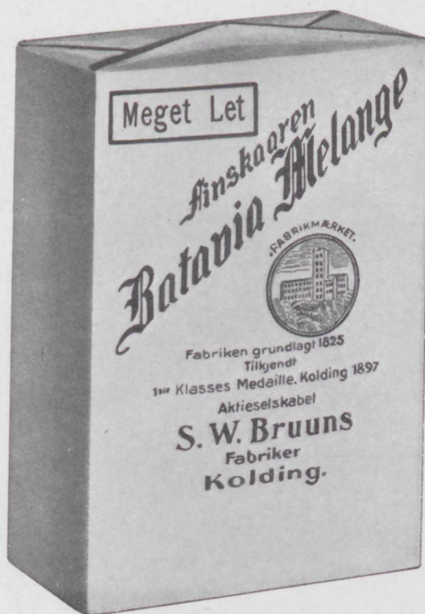
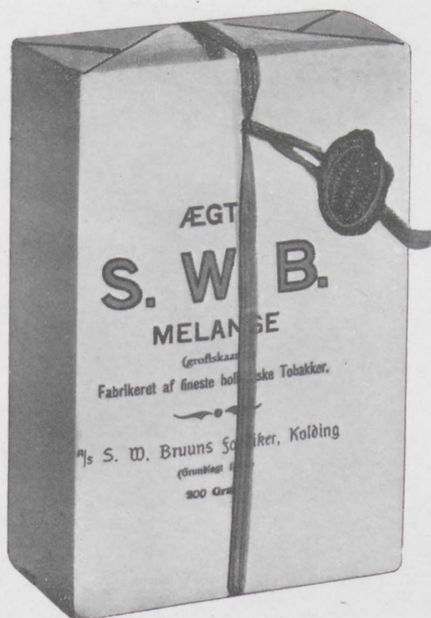
Dette blev S. W. Bruuns Fabriker forskaanet for, og i Modsætning til alle Konkurrenter har Fabrikerne i Kolding hele Tiden leveret ren Tobak. At dette i høj Grad har styrket Anseelsen Landet over, er en Selvfølge, og Kunderne vil vide at huske det. Med Hensyn til Røgtobak var Fabriken saa velforsynet, at man i hele Aaret 1918 kunde forsyne gamle Kunder regelmæssigt.

Kunderne opdagede snart, at de roligt kunde gaa Tobakken fra S. W. Bruuns Fabriker efter. Ingen Sky af Humle steg op af Karduserne, naar man pustede lidt ned i dem, og ingen Afsmag afskrækkede Forbrugerne.

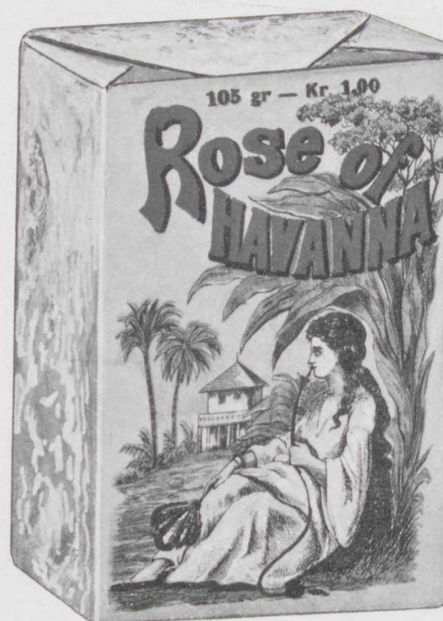
At S. W. Bruuns Fabriker saaledes stod sig i Konkurrencen skyldes den nu afgaaede Direktør H. P. Lumbyes Forudseenhed ved rettidigt Indkøb af gode og store Lagre, thi efter at den skærpede Undervands-

Et Spinderilokale til 16 Tobaksspindere. Skraatobakken vikles op i lange »Snore«

SWB

baadskrig blev erklæret i Begyndelsen af Februar 1917, fik man ikke et Lod amerikansk Tobak hjem til Skraa- og Røgtobaksfabrikation, men vel mindre Kvanta af Cigartobakker fra Holland.

Aaret 1918 var i det hele Fabrikernes største Salgsaar hidtil, men med ihærdigt Arbejde og god Villie og Evne til Fortsættelse vil det formentlig kunne lykkes den nye Direktør Olaf Lumbye yderligere at forfølge den Sejr, som hans Fader har vundet for det gamle Firma.

I Sommeren 1919 er som Fuldmægtig i Aktieselskabet S. W. Bruuns Fabriker indtraadt endnu en Søn af Direktør H. P. Lumbye, nemlig Poul Lumbye (f. 1894), der efter at have lært Professionen i Tyskland (Bremen 1910—14) rejste til Amerika i Januar 1914. Ligesom Broderen har han her studeret Faget i forskellige Stater, navnlig Raatobakstilvirkning og en gros Handelen med Tobak. Da Amerika

Et Hjørne af Skraalokalet, hvor Skraaen sovses

blev inddraget i Verdenskrigen, meldte Poul Lumbye sig som Frivillig. I 16 Maaneder tjente han under »the star spangled banner« i Frankrig, navnlig som Tolk. Han udtraadte ved Fredsslutningen af den amerikanske Hær som Sergent.

Rustet paa den Maade og under Hensyn til et forøget Salgsomraade mod Syd, for hvilket S. W. Bruuns Fabriker ligger meget heldigt, kan man forstaa, at Aktieselskabet har til Hensigt at foretage mægtige Udvidelser af Bedriften, men herom i et særligt Afsnit.

ET BESØG I FABRIKERNE

Toback, Toback, Du Væxters Printz,
Min Ganes og mit Sinds
Forfriskning, Helbreds-Urt og Cuur,
Naar Skiæbnen falder tynd og suur,
Toback, Toback, Toback!

(C. F. Wadskjær, 1712—79).

DET er vistnok de færreste, der har aflagt Besøg paa en moderne Tobaksfabrik. Og dog er det et Sted, der ganske naturligt omfattes med den allerstørste Interesse, navnlig af alle Tobakkens Venner — og hvem er ikke det i vore Tider? En Virksomhed som S. W. Bruuns Fabriker, der under den nu overstaaede Tobaksmangel gik sejrrig ud af Krisen i Modsætning til alle sine Konkurrenter, og som aldrig har besmittet de rene Raastoffer ved Iblanding af Humle eller anden Vanhelligelse af sine gode Produkter, har ganske naturlig faaet en særlig fremskudt Plads i alle Tobakskenderes Hjerter, idet den har vist, at hundrede Aars gode Traditioner i Forbindelse med moderne Fremblik baade med Hensyn til Indkøb, Blanding og Fabrikation har skabt et Resultat, der ikke — som dens Tobakker og Cigarer — hurtig vil »gaa op i Røg« og forsvinde i en blaanende Sky.

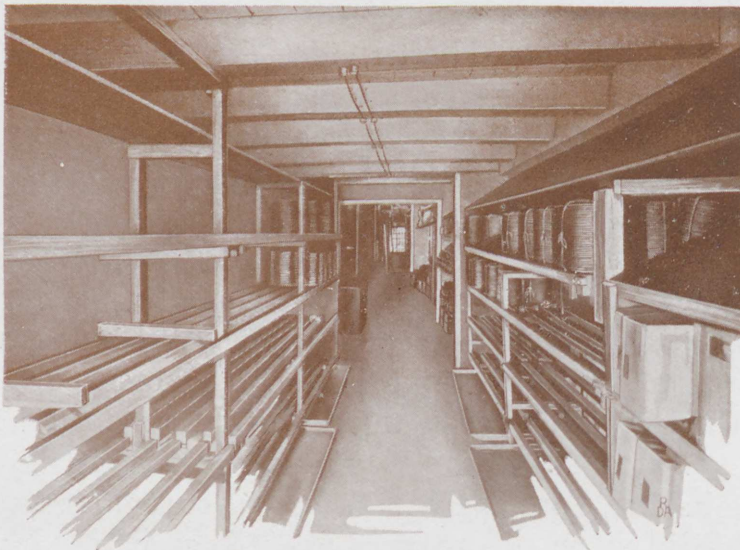
Vi begynder Besøget med en Visit i Raaprodukt-Lagrene, thi Udgangspunktet bør være de gode Raastoffer, der er den første Betingelse for det heldige Resultat. Allerførst gaar vi til Lageret i Gaarden til Ejendommen Nr. 5 i Helligkorsgade ned gennem Porten med Kuglemærkerne efter Slaget i Koldings Gader 1849.

I store firkantede Pakker ligger her opstablet de hollandske Kolonitobakker, Java og Sumatra, i deres »Maatter«, flettede af Siv. Javatobakken er til »Skærgods« (Røgtobak). Sumatratobakken skattes højt paa Grund af de silkeagtige fine Blade og anvendes da ogsaa paa Grund af sin Renhed til Cigarernes Dæksblad. Her ligger, lige-

ledes i Maatter, den vestindiske »Domingotobak«. Før Verdenskrigen kom Tobakkerne som bekendt oftest over Bremen, men denne By er ikke længere af Betydning for vort Marked. De vigtigste Raastoffer faar S. W. Bruuns Fabriker — og fik allerede tildels før Krigen — direkte hjem fra de store oversøiske Produktionslande, baade Braziltobakken, der kommer i Lærred, og de vestindiske og nordamerikanske Blade. — Man standser uvilkaarlig ved Præsentationen for den berømte Havannatobak, der er presset sammen i Bast eller Lærred. Kubas velsignede Blade lykkes kun, naar det er Vinter baade dér og her. Vinteren er paa Kuba en halv Snes Grader mindre varm end Sommeren. Naar Sommersolen staar højest paa Kuba, vilde Tobaksplanterne ganske vist gro langt kraftigere baade paa Grund af Varmen og ved den stærkere Nedbør, men Planten skal have tør Varme og det klareste Solskin for at Bladene kan faa den karakteristiske fine Aroma.

Carmentobakken (Columbia) møder — eller mødte ialfald tidligere — i en morsom Rejsedragt. Den kom nemlig indsyet i Kohuder eller Læder, nu dog ofte i Maatter (Ceroner) ligesom Kubatobakken. Den forskellige Indpakning er et helt morsomt Studium. Enkelte Sorter som »Kanaster« fik jo endog Navn efter de Sivkurve, den i sin Tid kom i.

Vi maa for at fortsætte Studiet nu tilbage til Fabriken og dukke ned i Lagerkælderens under hele den store Gaardsplads. I ensartet og passende Temperatur hele Aaret rundt staar her Fadtobakkerne, de nordamerikanske Sorter, der hver har Navn efter de Stæder, hvor de tilvirkes.

De lange Tørrereoler, hvor Skraaen henstilles til Lagring. Paa Grund af den store Efterspørgsel har Lageret sikkert aldrig i de 100 Aar været saa lille, som det er nu i Forhold til Omsætningen.

SMB

Her staar den modtagelige fine Virginia, den uundværlige Kentucky og flere Sorter vellagret og gemt. De høje runde Fade med Kentucky (baade til Skraa og til Skærgods) er ovre ved Mississippi pakket af de sorte Arbejdere og presset sammen ved et vandret, hydraulisk Tryk. Saadan et Kentuckyfad vejer sine 1000 Kilo, medens Virginiafadene (herfra den fine Shagtobak!) vejer knap saa meget.

Skulde vi se alle Lagrene, maatte vi ogsaa huske Pakhuset paa Kolding Havn, hvor der ligger Raatobakker — for store Summer. Vi vælger i Stedet at betræde den egentlige Fabrik for at se Fabrikationen af den af Tusinder, ligefra Matroserne til Admiralen og fra Chaufføren til (i Stilhed!) Kongen saa elskede Skraa. Mangen en stille Beundrer af S. W. Bruuns Skraatobak har sandet Digteren Kaj Hoffmanns Vers:

»I de meget fine Sale,
ved en altfor fin Koncert,
har vi, mens vi høvisk lytted
til Musik og sfærisk Tale,

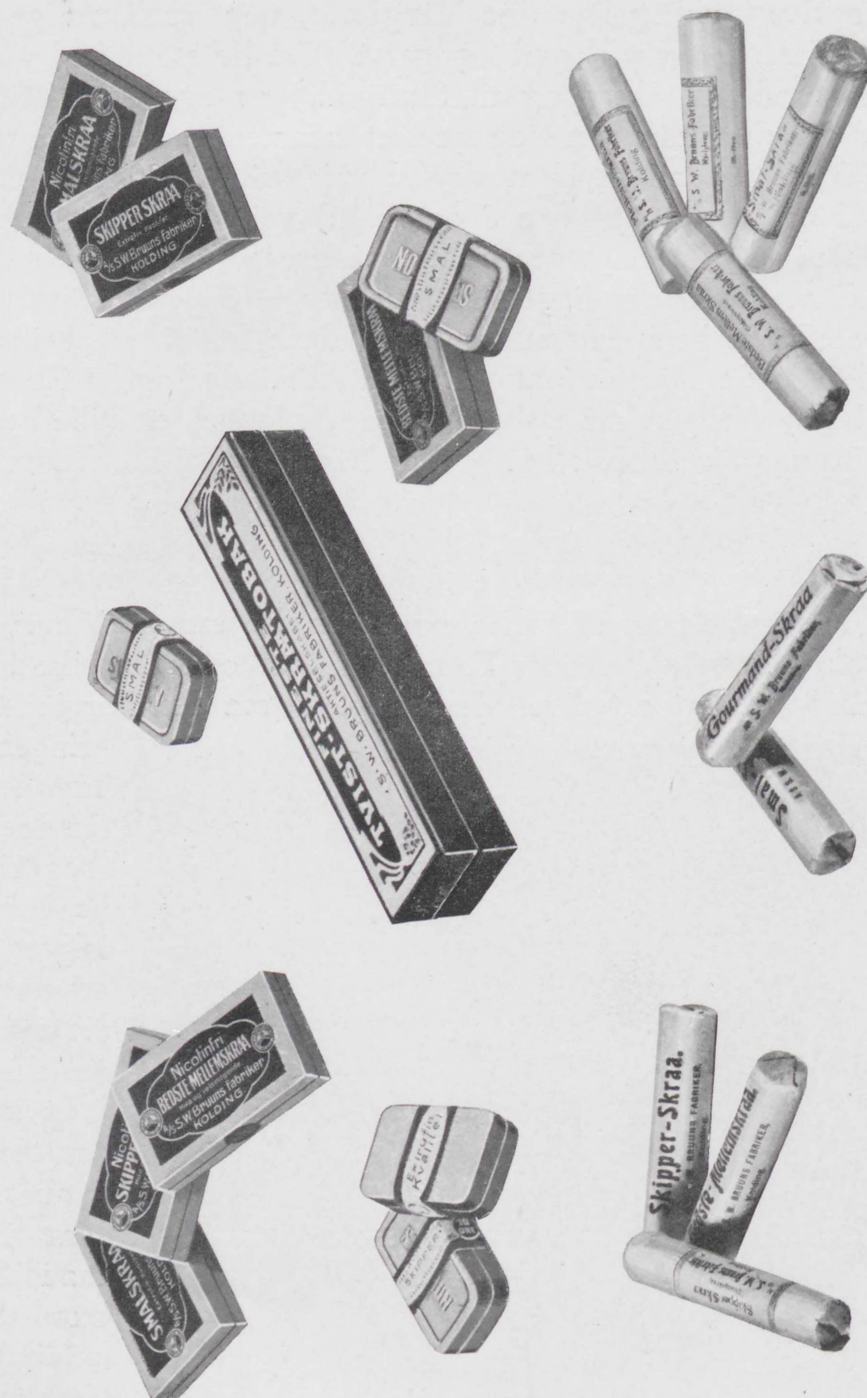
haft vor egen stille Fest —
I en Æske i vor Vest
var der Trøst for alle Rædsler
af Salonens Nattergale«.

Med Omhu taget op af Fadet, hvor den laa sammenklemt, hejses den til »Skraagodset« bestemte Tobak i Kurve op i Fabriken. Efter at Tobakken er løsgjort, bliver den »fugt«t, saa den forvinder Tør-

En Indpakningsstue for Stangskraa

ringen og Trykket. Bladene rettes ud og ribbes (»stribbes«), lægges i Læg, sovses og sættes op i Bundter eller, som det kaldes, »sættes op til Dæks«. Dæksene kommer saa ind i den store Sal til »Spinderne«, der staar hver

»Dæksbladene«, d. v. s. Bladene om Cigarerne,
bredes ud og befries for Midterribben

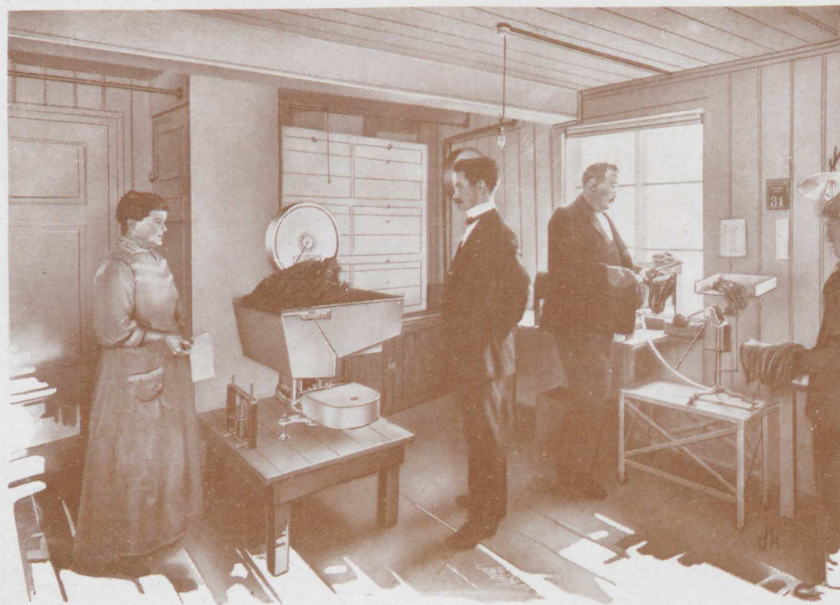

ved sit Spindebord,
der er indrettet saa-
ledes, at Tobaks-
tovet, som Spinde-
ren former, ikke
blot snoes, men
ogsaa ved Enden af

Bordet vikles op i store Ruller. Hver Spinder har sine Hjælpearbejdere, »Anlæggere«, der lægger Bladene parat til ham, først de mindre, Indlægget, derefter de større (Dæksblade). Spinderens eneste Værktøj er hans Haandbrædt. Naar Rullerne er færdige fra Spindemaskinen, vejer de hver ca. 8 Kilogram. Fabrikens Sal for Skraatobaksspindere er stor og lys og har lange Rækker af Spindeborde. Skraatobaksrullerne gaar nu paa Rejse med en Elevator ned i Kælderen, hvor de sovses flere Gange efter Opvarmning. De »kranses af paa Rammer«, og skæres over i de forskellige Former og Portioner, hvori Skraatobakken forhandles. Sovsen er selvfølgelig en meget vigtig Ting. Hver Fabrik vogter omhyggelig over, hvordan Sovsen laves. Det er en vigtig Forretningshemmelighed, og S. W. Bruuns Fabriker røber heller ikke den særlige Recept, der bringer Sukces'en. Visse Hovedbestanddele i Sovsen er i alle Fabriker de samme: Engelsk Lakrits, Sukker, Salt o. s. v., der er en hel Snes forskellige Ingredienser. Vi blev bl. a. vist ind i et Lokale og vor Forbavelse var stor. Her laa et Lager af Kolonialvarer, som sikkert var stort nok til at forsyne selv en ret stor Kolonialforretning. I Kasser og

Sække, indiske Bast-Hylstre o. s. v. fandt vi Lakrits, ægte Sct. Croix Sukker, Laurbærblade, Kanel, Nelliker, Kathrineblommer saa store og kødfulde, at man selv ikke i den fineste Delikatesseforretning kan finde dem bedre, og mange andre rare Ting. Der er herefter ingen Tvivl om, at Skraaen er en ligesaa fin Vare for Herrerne som Chokoladen for Damerne. Sovsen koges i en Dampgryde. Til sidst pakkes Skraatobakken i Æsker, Ruller og Stykker og gøres færdig til Handelen.

I Jubilæumsaaret, da Skraatobakken er bleven en efterstræbt Vare, har i et Tilfælde smarte Indbrudstyve, sikkert professionelle Smuglere, der ikke ad regelmæssig Vej kunde skaffe sig Forsyning med Skraatobak, aflagt et uvelkomment Nattebesøg i Fabriksudsalget for at stjæle af den attraaede Skraa. De fleste af Skraatobakssmuglerne nappes dog ved vor midlertidige Grænse og kommer galt fra Smugleriet. Det tillades kun Rejsende sydpaa at tage et Par Ruller Skraa med paa Rejsen. En bekendt tysk Regeringsmand, der for nogle Maaneder siden rejste sydpaa med et Par Ruller Skraa i Lommen, har for Skriveren af disse Linier i malende Ord beskrevet, hvorledes Øjnene paa hans Kollega, en Regeringsraad, lyste af Begejstring, da han fik foræret en saadan lille Rulle koldingensisk Skraatobak. — Røgtobaksfabrikationen,

Dæksbladene til Cigarerne vejes ved Ud- og Indlevering

der i en Aarrække var gaaet noget tilbage indenfor den danske Tobaksindustri, har ved »de korte Piber« faaet en ny Renaissance, og Publikum kræver nu megen Røgtobak og god Tobak, Krav, som S. W. Bruuns Fa-

briker mener at kunne honorere, hvilket kraftigst har vist sig under Verdenskrigen. Publikum vindes ikke ved Surrogater eller kuriøse Iblandinger, som man brugte i ældre Tid og som mange Fabriker — desværre for dem — har maattet ty til under Tobakskrisen, men som S. W. Bruuns Fabriker (og deres Kunder!) heldigt blev forskaanet for.

Ved Omtale af Raastoflagrene er allerede omtalt forskellige Slags »Skærgods«. S sammensætningen af de forskellige Røgtobakssorter varierer i høj Grad, og det vilde være umuligt at komme ind paa de mildere eller kraftigere Blandinger, der selvfølgelig er forskellige for enhver Fabrik. Her i Danmark foretrækker Tobaksrøgerne gennemgaaende de lyse og lette Sorter. I Monopollandene foretrækker Publikum derimod de kraftigere Kvaliteter, da Tobaksnydelsen i disse Lande er dy-

Cigarerne rulles

rere, hvorfor Røgerne kræver en kraftigere Eftervirkning. — Det til Røgtobak bestemte »Skærgods« blandes, fugtes og løsgøres i Fabriken og ligger derefter i et Døgn, hvorefter det af Skæremaskinens mange Valser føres frem mod den skarpe Kniv. Skæremaskinen kan indstilles til forskellige Snitbredder. En saadan Maskine skærer med Lethed 390 Kilogram Tobak i Timen, selvfølgelig forskelligt efter Snitbredden. Fabriken har flere forskellige Skæremaskiner, alt efter Tobakkens Art.

Efter at være skaaret, sigtes Tobakken i en særlig Maskine og tørres i en roterende Tromle. Tørringen er en yderst vigtig Proces for Tobakkens Holdbarhed. — Efter Tørringen kommes den i en anden Maskine for at blive kølet.

Det store Rum i Fabriken, Maskinhallen, hvor Skæringen og Tørringen foregaar, er forsynet med talrige andre Maskiner, en mægtig

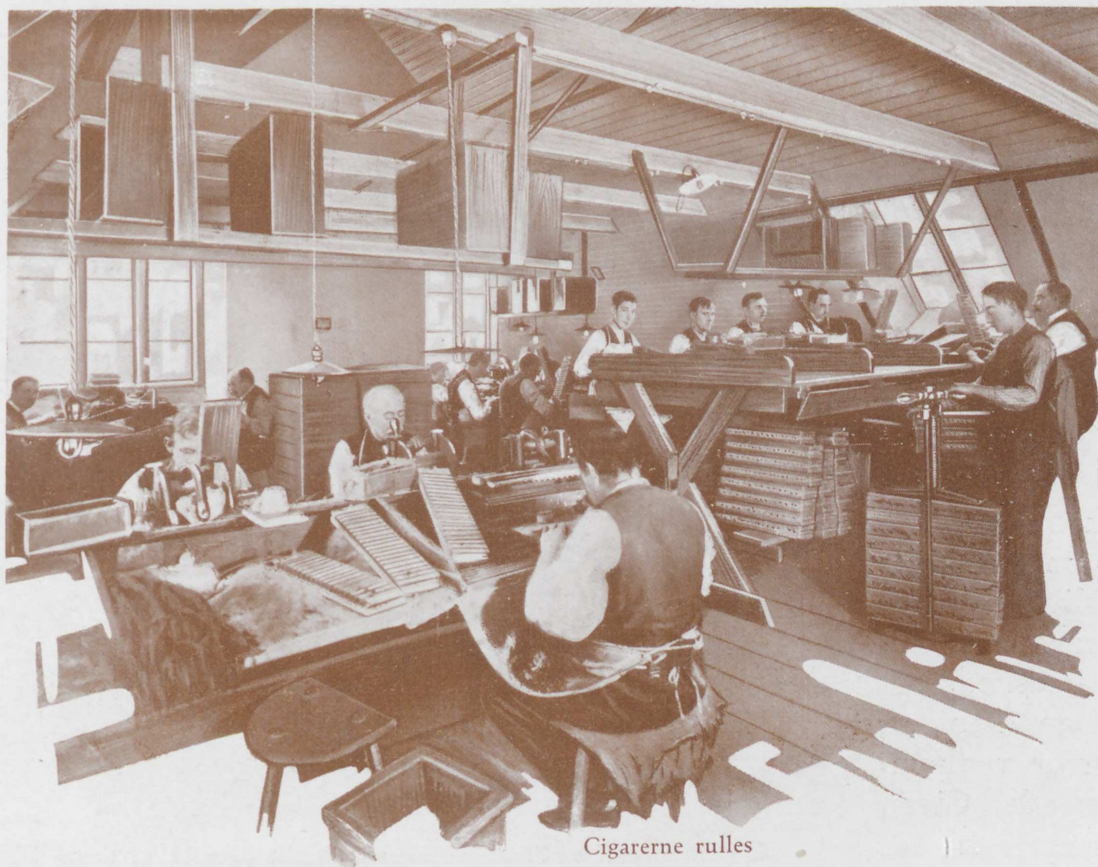
Lærlingene oplæres til Rulning af Cigarer under Opsyn af Læremesteren

Valsemaskine til Stilke, Slibemaskine etc. — For yderligere at afkøles føres den skaarne og tørrede Røgtobak nu ind i andre Rum, hvor hver Sort har sit bestemte Gemmested.

Vi vandrer videre gennem en Labyrint af Arbejds- og Lagerrum og kommer til Kardusmageriet, hvor mange Maskiner og Hænder har travlt. En af Maskinerne, der er indrettet efter Revolversystem, besørger en Del af Pakningen, efter at den omhyggelige Afvejning har fundet Sted. Vi fortsætter ind gennem et mægtigt Røgtobakslager. Man skulde synes, at her var Tobak for lange Tider, men Formanden erklærer med et Skuldertræk, at her kun er Tobak for en Uges Tid.

Et særligt Rum er bestemt til de banderolerede Ting. Ved Siden af er der Pakrum for Post- og Baneforsendelse, og herfra gaar den færdige Vare sin Vej ud i Verden til de ventende Forbrugere.

Cigarerne rulles

For de fleste Tobaksforbrugere samler de kærligste Tanker sig dog om Cigaren. Den danske Lyriker Axel Juel har udtrykt dette i smukke Vers:

»Du er alle Glæders Søster —
ja, hvor plump var Vin og Mad,
hvis Du ikke gjorde Sjælen skøn og glad.
Og hvad var i unge Nætter
al vor Visdom, al vor Spøg,
før vi næppe saa hinanden for din Røg.

Du har sløret til det stygge,
Du har dulmet, naar jeg led,
Du var hos mig, naar jeg lærte, hvad jeg veed.
Og ved Dine fine Gifte
fandt min bange Hjerne Ro —
Du var Vennen, naar jeg ingen turde tro«.

En moderne Cigarfabrik, hvor man ser Fremstillingsmaaden lige fra det Øjeblik, da mange forskellige Raatobakker bliver udsorterede, til Cigarerne ligger smukt pakkede i Kasser, giver et interessant Indblik i, hvorledes et Værksted, som man i gamle Dage forestillede sig det med Mester, Svende og Lærlinge siddende Side om Side, i et Firma som S. W. Bruuns Fabriker bliver til et hundrede Svende foruden Mestre og Lærlinge.

Her som overalt i Industrien har Maskinerne selvfølgelig holdt deres Indtog. Ogsaa til Fremstilling af Cigarer er der opfundet Maskiner, men de har ikke paa denne Fabrik fortrængt det gode, gamle

Haandværk, der endnu holdes i Ære. Mangen Cigar-mager er noget af en Kunstner, for hvem det i første Række kommer an paa om Arbejdet bliver udført til hans egen Tilfredshed, og man kan se, hvor vedkommende Cigar-mager kæler

• En Sorterstue, hvor Cigarerne sorteres, aftælles og pakkes i Kasse

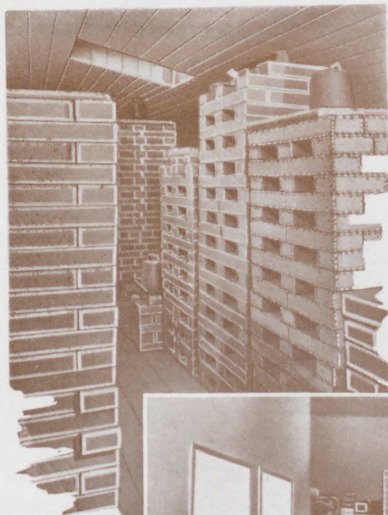
for sit Arbejde. Det gode Ry, som Fabriken i de senere Aar har faaet for sit Arbejde. har sin naturlige Forklaring deri, at Fremstillingen har undgaaet det fabriksmæssige.

I Europa er Fremstillingen af Cigarer af forholdsvis nyere Dato. Columbus beretter jo, at da hans Folk steg i Land paa en af de vestindiske Øer, saa de de Indfødte ryge af lange »Pinde« — det var et Tobaksblad, der var rullet sammen og antændt i den ene Ende, altsaa de første Cigarer, Europæerne saa. Da Tobakken kom til Europa, blev den som bekendt først anvendt som Lægemedel, derefter lavet til Snus eller skaaret til Piber. Først i det 18. Aarhundrede lavedes de første Cigarer i Europa. Tyskland skal have faaet sin første Cigarfabrik (Schlottmann i Hamborg) 1788. Danmark fik sin allerførste Fabrik 1813 (se nærmere i P. Eliassens og S. W. Bruuns tidligere omtalte Bog). Denne Del af Industrien var i mange Aar herhjemme kun ringe, men nu beskæftiger den de fleste Arbejdere indenfor Tobaksindustrien.

Den unge Direktør for S. W. Bruuns Fabriker, Olaf Lumbye, der som tidligere nævnt har studeret Cigarindustrien baade i Amerika, den nordlige Del af Afrika og største Delen af Europa, erklærer paa Forespørgsel, at Cigarindustrien er nogenlunde ens hele Verden over, men Smagen veksler i de forskellige Lande, og selv Moden kan ogsaa spille en betydelig Rolle. I de varme

Cedertræet til Cigarkasserne modtages fra Udlandet i tilskaarne Stykker. Ved Hjælp af Heftemaskiner heftes disse sammen til Kasser efter samme System som paa en Symaskine, hvorefter Kasserne forsynes med Strimler og Etiketter.

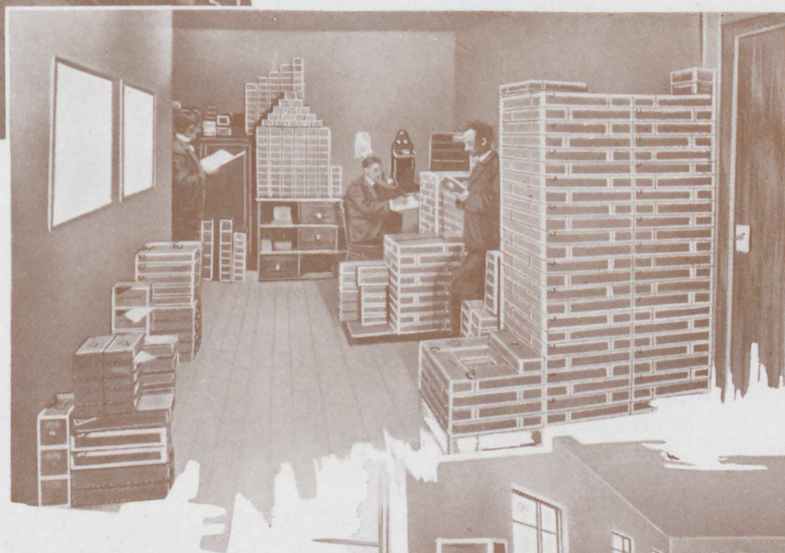
Cigarerne
lagres

faa dem
lyse
nok.

Nu er
det for
resten
en Fejl
at tro,
at en

mørk Cigar absolut er
kraftig. Paa de Cigarer,
der ryges her i Landet,
bestaar Dæksbladet for
det meste af Sumatra.
Da Begæret efter lyse
Farver nu er saa stort,
søger Plantageejerne paa
Sumatra at efterkomme
dette Krav. De plukker
derfor Bladene i grøn

Lande ryges kun stærke og mørke Cigarer.
Jo højere man kommer op mod Nord, bli-
ver Begæret større efter lettere Cigarer.
Dette hænger sammen med, at man lettere
taaler de kraftige Cigarer i det varme Klima.
Rejsende, der har været i de sydlige Lande,
vil derfor ogsaa have lagt Mærke til, at de
mørke Cigarer dér er de almindeligste,
medens man f. Eks. i Danmark ikke kan

Ordrene paa
de forskellige
Cigarmærker
samles her og
føres i Elevator
ned til Pak-
stuerne og
indpakkes

Et Lokale til Tørring for friskklistede Cigarkasser

Tilstand, det vil sige lige før Bladene skal til at visne og faa sin brune Farve. Ved den derpaa følgende Tørring og Fermentation bliver en Del dog brune. Disse Blade anser Publikum for kraftigere end de grønne Blade, hvilket absolut er en stor Fejltagelse. Det er nemlig videnskabelig bevist, at et grønt Sumatra-Dæk er kraftigere (d. v. s. indeholder mere Nikotin) end et mørkt Havanna-Dæk.

At Moderne ogsaa spiller en Rolle, viser følgende: For ca. 30 Aar siden vilde Publikum have mørke Cigarer, og da Fabrikerne dengang ikke altid kunde efterkomme dette Ønske ad naturlig Vej, blev Dæksbladene ligefrem svættede, og Rygerne fik deres Ønske opfyldt.

De bekendte Havannacigarer laves paa Øen Kuba og omkring Byen Havanna. De fineste Fabriker fremstiller her deres Cigarer udelukkende af Tobakker høstede i et Distrikt ved Navn Vuelta Abajo, et Omraade, der ikke er ret stort. En Kender af Havannacigarer ryger kun Mærker fra disse Fabriker.

Havannatobakken er ganske overordentlig følsom. Derom vidner følgende Smaatræk: En Cigar, fabrikeret paa Kuba, maa ikke lagre mere end 12 Maaneder, da den ellers bliver ødelagt af Tobaksorm, der arbejder sig fra det indre af Cigarerne ud gennem Dæksbladet, saa der opstaar Huller. Først efter Sørejsen og Ankomsten til et kol-

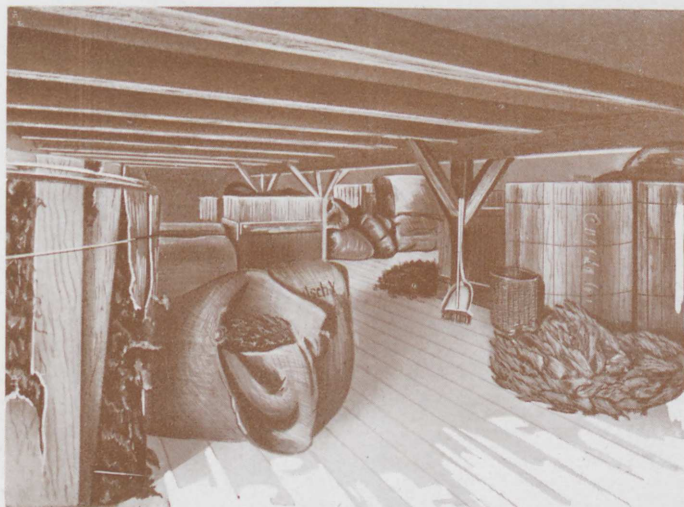
Interiør fra Lagerkælderen under Gaarden

dere Klima kan Cigaren lagres, idet Ormene da har mistet Betingelserne for at kunne udvikle sig og gøre Skade.

Paa Sydspidsen af Florida, kun 12 Timers Sørejse fra Havanna, har Amerikanerne i Byerne Key West og Tampa oprettet mægtige Cigarfabriker for derved at spare Tolden for det færdige Fabrikat, men selv om Cigarerne laves af »rigtige« Cigarmagere fra Havanna har Havannatobakken mistet noget af sin vidunderlige Smag og Aroma og kan derfor kun sælges betydeligt under den Pris, der betales for en ægte Havanna. For at Vejrliget faar saa lille Indflydelse som muligt paa de fine Dæksblade, dyrkes store Arealer paa flere Tønder Land, hvorover der udspændes Lærred i en Højde af 2½ Meter. Her sættes de smaa Planter under og er beskærmede for voldsom Regn og den

skadelige Middagssol, men dette er en uhyre kostbar Historie, da dette Lærred højst kan anvendes to Gange. Tobaksplanterne vandes her ved et udstrakt Vandleddningssystem og trives under saa gunstige Forhold som muligt.

Raavarelager for amerikanske og kinesiske Tobakker

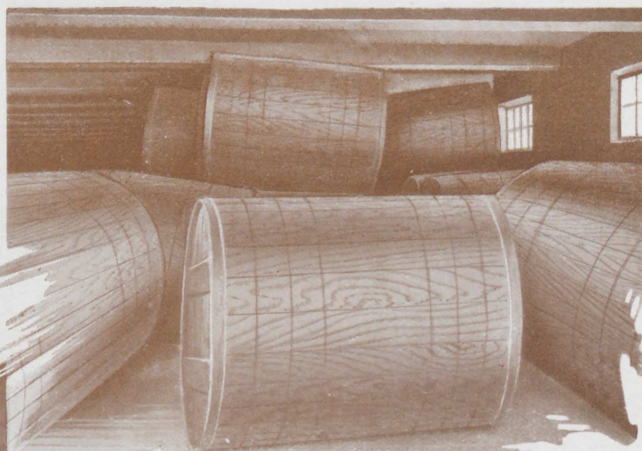
Men tilbage til Cigarindustrien, som den drives paa S. W. Bruuns Fabriker, hvor den jo allerede for længst har tilbagelagt 50 Aars Jubilæet, naar man regner fra S. W. Bruuns

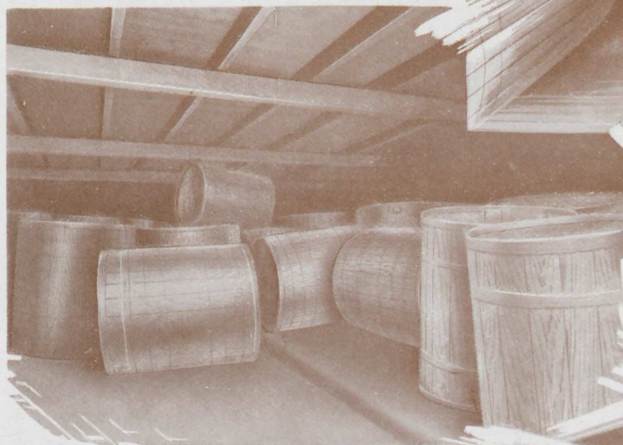
Raavarelager for Sumatra-, Java- og Havanna-Tobakker

første Begyndelse. — Allererst afvejes de valgte Tobakssorter til Indlæg, Omblad og Dæk. Derefter følger Behandlingen i Eugtehallen. Fugtningen maa ske med saa lidt Vand som muligt, thi denne har stor Indflydelse paa Bladenes Holdbarhed og Farve. Ombladet er dermed omtrent færdigt til Brug. Dæksbladet skal derimod paa »Stribbestuerne« omhyggelig befries for Hovedribberne og behandles i »Dæksmagerstuen«. Indlægget lægges paa Rammer og tørres.

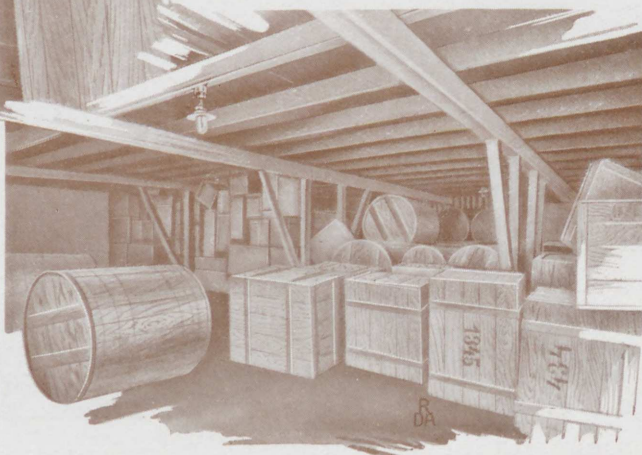
Af »Indlæg« og »Omblad« laver Vikkelmagerne den saakaldte »Vikkel«, Sjælen i Cigaren. I sin ene Haand samler han Tobakken til en »Vikkel«, ruller derefter paa sit Bord »Ombladet« om og anbringer

Interiører fra Havnepakhuset, hvor Raatobakken lige hjemkommen fra U. S. A. oplagres, hvert Fad vejer op til ca. 1000 Kilogram

Vikkelen i sin »Form«. Formerne kan være højst forskellige. Ved de allerfineste Mærker formes Vikkelen i en Enkeltform, der ganske ligner et lille Penahus, hvorfor dette kaldes »Penalarbejde«. Det næstfineste

Produkt rulles i Haanden i Papir. Saaledes fremstilles ogsaa de smaa fine Cigarillos. Derefter rangerer det almindelige Formarbejde («Triumf-arbejde» eller den almindelige Form), hvor der er Plads til 20 Cigarer i hver Form.

Som Billederne viser har S. W. Bruuns Fabriker en hel Række Lokaler, hvor Cigarmagerne arbejder, og alene derigennem faar Læseren et Indtryk af Haandarbejdets Bevarelse ved Fabriken. Som Regel er Cigarmagerne livlige Mennesker, og en Sang sinker ikke deres rappe Hænder, der sysler om paa Rullebrædt og Fummelbrædt og med Sikkerhed haandterer den krumme Kniv, der beskærer Dæksbladet.

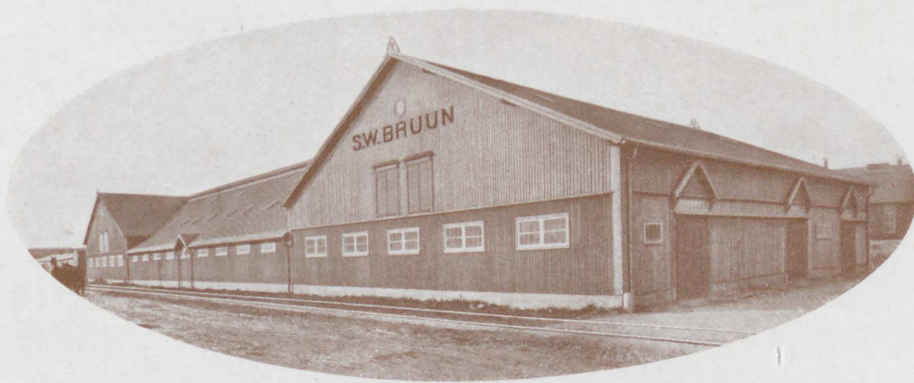
Cigarmagerne kan sagtens synge og se glade ud, thi deres Arbejde er vellønnet, og enhver faar sin Ugeløn efter sin Præstation.

Cigarmagerne lægger deres Cigarer i Rammer og enhver lægger en Seddel med sit Navn ved, naar han afleverer sit Værk. Efter at Værkføreren har talt efter og prøvet Cigarernes Vægt, gemmes Produktionen i større Kasser, der senere udleveres til Sortererne, der omhyggeligt sorterer dem i 6 Farver: Lys, mørk, rød, graa, blank og mat. Naar Sortereren er færdig, gennemgaar han atter omhyggeligt hver enkelt Farve, navnlig ved de kostbare Mærker. Han bliver ved indtil han har opnaaet det allerfineste Sortiment.

Hvor øvet Øjet maa være, faar man et lille Indblik i, naar man hører, at en Sorterer kan udfinde ca. 120 forskellige Farver og skille disse fra hinanden, inden Nedlægningen i Kasserne kan begynde.

Nu følger Presningen og Pakningen, atter en indviklet Proces, der dog er ret mekanisk, naar man ser bort fra den nødvendige Omhu for Cigar-

ernes
»Spejlside«. At der under Arbejdets Gang foretages Kontrolvejning, er

Havnepakhus

naturligt. — Fabrikationen af Cigarkasserne gaar hurtigt fra Haanden. De tilskaarne Cedertræs-Stykker »stiftes« paa en Maskine og kantes. Snart staar de færdige Cigarkasser inde paa Lagrene. De er passeret mange omhyggelige Arbejderes Hænder, og Resultatet er den gode, færdige Vare.

Før vi slutter Vandrigen omkring i Fabriken, aflægger vi dog endnu et kort Besøg ved Dampkedelen og Dampmaskinen, der forsyner hele Etablissementet ikke blot med Drivkraft, men ogsaa med Lys, thi Fabriken har sit eget Elektricitetsværk med udmærket Akkumulatorbatteri. Under de senere Tiders Vanskeligheder med Lys fra Byens kommunale Elektricitetsværk har Fabrikens eget Værk haft sine særlige Triumfer, og naar det enkelte Lejligheder er sket, at en Bøtjent paa sin Rundtur i Butikerne har forvildet sig ind i Fabriksudsalget og spillet sin desværre nødvendige Rolle som kommunal Lyse-slukker, har Personalet faaet sig en uskyldig Latter, thi egen Hjælp skaber Selvstændighed, og medens Naboforretningerne har ligget i Halvmørke, har Fabriksudsalget skinnet for dem, et Symbol paa Fabrikernes Stilling i det hele taget.

VELTJENTE MEDARBEJDERE

HOS

FIRMAET S. W. BRUUNS FABRIKER

VED 100=Aars Jubilæet ønsker Firmaet med dyb Taknemlighed at nævne en Række veltjente Medarbejdere, som trofast har virket i Firmaets Tjeneste i et langt Aaremaal.

En særlig Tak skal samtidig rettes til de Medarbejdere, der ved Firmaets Overgang til sit andet Aarhundrede staar som 50= eller 25=Aars Jubilarer i Tjenesten. Mange Jubilarer har Døden røvet os, men det er os en Glæde endnu at finde talrige Jubilarer, som stadig fortsætter deres Gerning i den gamle Fabrik, højt agtede baade af Kammerater og Overordnede.

Arbejdere med over 50 Aars Ansættelse:

Hans Koch

Arbejdere med over 25 Aars Ansættelse:

C. H. Rosenkilde.

Th. Veiler.

P. M. Gosmann.

Frederikke Christensen.

Sine Beier.

Marie Petersen.

P. Petersen.

Cathrine Christiansen.

P. Petersen.

Endvidere skal her nævnes forskellige Funktionærer, der paa det nøjeste er forbundne med den store Virksomhed og hvis mangeaarige Assistance har været til Firmaets store Gavn:

SWB

Hr. H. Schrøder, Hovedbogholder.
Frk. M. Søding, Revisor.
Frk. M. Fitting, Kasserer.
Hr. C. F. Christensen, Værkmester.
Hr. A. Berntsen, Cigarmester.
Hr. P. Engel, Maskinmester.
Hr. Søren Jensen, Langa, Rejsende.
Hr. S. C. Wilsdahl, Rejsende.
Hr. F. Meyer Nøhr, Rejsende.

STORE FREMTIDSPLANER.

DEN lille Tobaksfabrik, der grundlagdes af Sønderjyden Andreas Hansen Iversen, staar nu ved Hundredaarsjubilæet som et stort moderne Etablissement, der ikke blot har hævdet sig i Konkurrencen, men ogsaa høstet sig Lavrbær. Det er dog ikke den unge Direktørs Agt at sove paa de vundne Lavrbær. Den rivende Udvikling, navnlig i de senere Aar, modnede hos Bestyrelsen og Direktion store Udvidelsesplaner. Først var det Tanken muligt ved Køb af en større Fabrik i Sønderjylland at tage dette nye Afsætningsomraade i Besiddelse, men senere frafaldt man denne Tanke. Dersom det kunde lykkes at erhverve tilstrækkelig tilstødende Grund, vilde det være langt at foretrække at udvide Fabriken i Kolding i betydelig Grad. Denne Plan er lykkedes. S. W. Bruuns Fabriker har i Sommer af forskellige Ejere købt en meget stor Grund, der strækker sig mod Syd til Brostræde og mod Vest til Søndergade, hvor den omfatter Ejendommene Nr. 5 (det gamle »Hamborgerherberge«) og Nr. 7 (tidligere tilhørende Detaillist L. P. Lau). Facadelængden i Søndergade er over 30 Meter. De meget omfattende Byggeplaner foreligger allerede udarbejdede og antydes paa hosføjede Billede af Fabriken i Fugleperspektiv. Det er Hensigten foreløbig til selve Fabriksudvidelsen at benytte Arealet syd for den gamle Fabrik, medens der ud til Søndergade opføres et stort Komplex, hvori der skal indrettes Kontorlokaler m. m. alt i moderne Udstyrelse og med saavel Person- som Vares Elevator gennem den store Bygning.

Maatte den store nye Udvidelse mod Syd af den gamle Fabrik være et godt Omen, en Erobring af nyt Omraade, til Gavn og Glæde ikke blot for Fabriken selv, men til Ære og Fremme for hele Byens Industri og Arbejderstand.

Stolt og glad over det forløbne første Aarhundrede gaar den gamle Fabrik ind i Fremtiden i Tillid til, at alle gode Forventninger maatte kunne indløses ved fortsat ihærdigt, maalbevidst Arbejde.

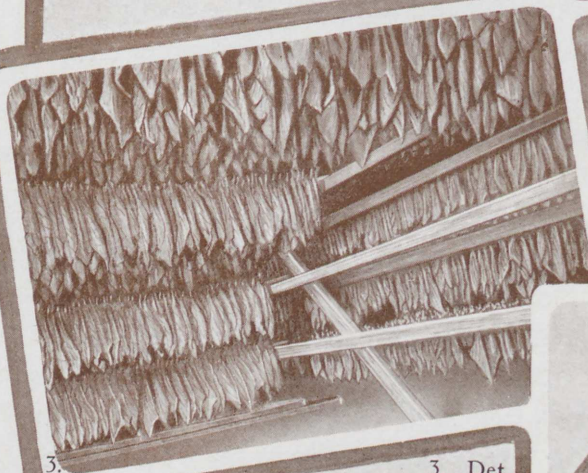
Tobaksplantage paa Kuba

1. Tobakken hænges til Tørring

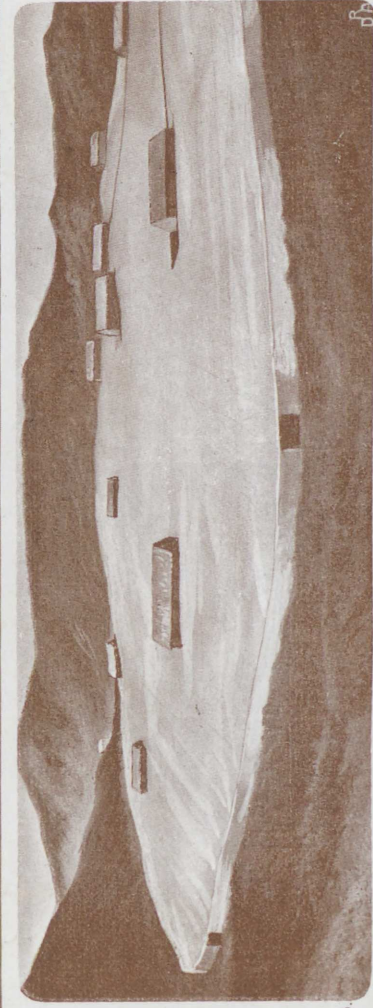
2. De modne Blade plukkes af efterhaanden som de modnes

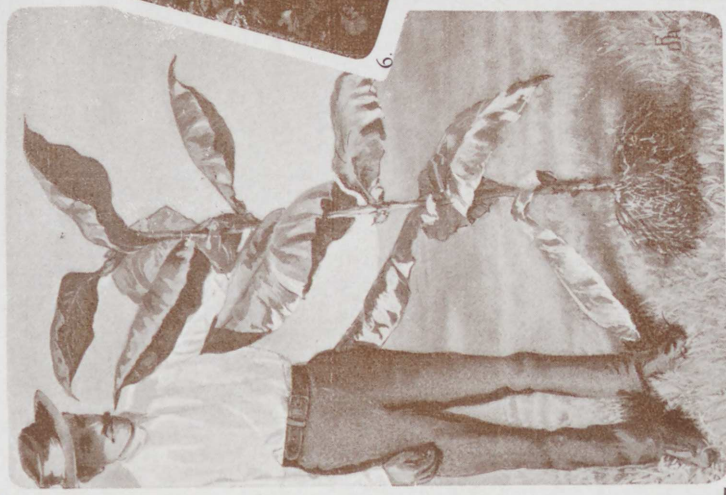
3. Det indre af et Tørrehus

4. Et Tørrehus. Disse bygges midt i Plantagerne og er saaledes indrettet, at Luftten let kan cirkulere mellem Tobakken.

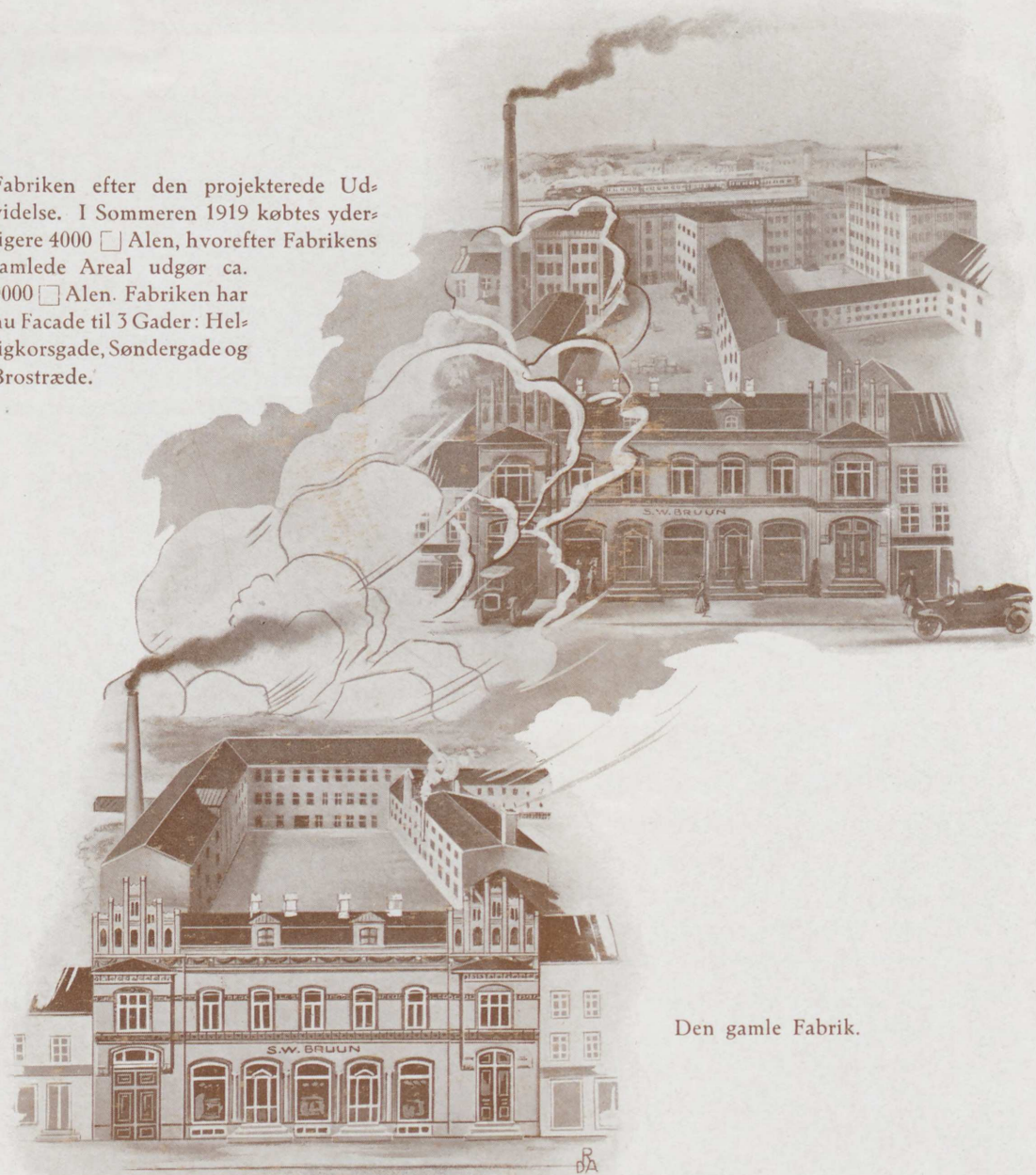
5. Tobaksplantage under Lærred, en meget kostbar Historie, og som kun benyttes for
Fremskaffelse af fine Dæksblade

6. Billedet
viser, hvor-
ledes Planterne vokser
under Lærredet som i et Drivhus

7. En udvokset Tobaksplante

Fabriken efter den projekterede Udvidelse. I Sommeren 1919 købtes yderligere 4000 □ Alen, hvorefter Fabrikens samlede Areal udgør ca. 9000 □ Alen. Fabriken har nu Facade til 3 Gader: Helligkorsgade, Søndergade og Brostræde.

Den gamle Fabrik.

